

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
Можливості складання навчальних стежок в Великодобронському
дошкільному закладі

Молнар Катерина Степанівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Романюк Катерина Олександрівна,
канд. пед. наук, доцент

Завідувач кафедрою:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Кваліфікаційна робота
Можливості складання навчальних стежок в Великодобронському
дошкільному закладі

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу

Молнар Катерина Степанівна

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Романюк Катерина Олександрівна,**

канд. пед. наук, доцент

Консультант: **Ешпан Маргарита Степанівна,**

ст. викладач

Рецензент: **Габода Єва Бейлівна,**

ст. викладач

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

TANÖSVÉNY LÉTREHOZÁSA ÉS AZ ÁLTALA KÍNÁLT LEHETŐSÉGEK FELHASZNÁLÁSA A NAGYDOBRONYI ÓVODÁBAN

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Molnár Katalin

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 012 Óvodapedagógia

Témavezető: Romanyuk Katerina,
docens, a pedagógia tudományok kandidátusa

Konzulens: Espán Margaréta,
adjunktus

Recenzens: Gabóda Éva,
adjunktus

ЗМІСТ

Вступ	6
I. Екологічне виховання в різних вікових групах	7
1.1. Система вимог молодших груп.....	8
1.2. Система вимог середньої групи.....	10
1.3. Система вимог старшої групи.....	13
1.4. Розвиток компетентностей у дитячому садку	15
II. Надані можливості навчальних стежок	17
2.1. Мета та завдання навчальних стежок	17
2.2. Методичні вимоги	19
2.3. Навчальні стежки та можливості її використання у дитячому садку	22
2.4. Дискусія про можливості впровадження навчальної стежки та екодоріжки	23
III. Створення навчальних стежок в Доброньському дошкільному навчальному закладі	26
3.1. Властивості навколишнього середовища, у Великому Доброні	26
3.2. Створення та проведення навчальних стежок.....	27
3.3. Навчально – виховні можливості на навчальній стежці	40
Висновок	42
Резюме	43
Список використаної літератури	44
Додаток	

TARTALOM

Bevezetés	6
I. A környezetismereti nevelés-oktatás a különböző korcsoportokban	7
1.1. A kiscsoport követelményrendszere	8
1.2. A középső csoport követelményrendszere	10
1.3. A nagycsoport követelményrendszere	13
1.4. Kompetenciák kialakítása az óvodában	15
II. A tanösvény adta lehetőségek az óvodában	17
2.1. A tanösvénnyel megvalósítható célok és feladatok	17
2.2. A tervezés módszertani követelményei.....	19
2.3. Az óvodai felhasználás lehetőségei.....	22
2.4. Beszélgetés a tanösvény és az öko-ösvény megvalósításának lehetőségeiről	23
III. Tanösvény létrehozása a Nagydobronyi Óvodában	26
3.1. Nagydobrony környezeti adottságai.....	26
3.2. A tanösvény létrehozása és levezetése	27
3.3. Oktatási-nevelési lehetőségek a tanösvényen	40
Összefoglalás	42
Ukrán nyelvű összefoglalás (Резюме)	43
Felhasznált irodalom	44
Melléklet	

BEVEZETÉS

„A rohanó 21. század elején segítsünk megmenteni az élő természetet, annak varázsát. A fogékony gyermekek keresztül talán a szülők is jobban odafigyelnek a közös célra, a természet megbecsülésére, megóvására, ápolására.”

Forrai Katalin

Forrai rávilágított, hogy a természet megóvásához a gyermek a kulcs, tehát már kisgyermekkorban el kell kezdeni a környezeti szemléletformálást. Ez azért is fontos, hogy a kisgyermek bátrabban és biztonságosan tudjon tájékozódni a természetben, s hogy pozitív viszony alakuljon ki benne iránta, ami a felnőtt életben is szükségessé lesz számára.

A témám azért aktuális, mert a 21. században a környezetvédelmi témák nagyon hangsúlyosak a természetben tapasztalt globális problémák miatt. Annak érdekében, hogy megtudjuk védeni a természeti környezetünket, már kisgyermekkorban meg kell ismertetni a gyermekkel, hogy milyen értékek vannak a környezetben és azok milyen célt szolgálnak az ember életében.

A témát azért választottam, hogy megismerkedjek a tanösvény adta lehetőségekkel. Nagydobronyban nemrégiben létrehoztak egy tanösvényt, ám az a távolság és az út hossza miatt óvodások számára nem alkalmas. Ezért feladatomnak éreztem, hogy az óvodában is létrehozzak egy hasonló tanösvényt, hogy a kisgyermeknek már óvodáskorukban felkeltsem az érdeklődésüket a természet iránt. Az óvoda területén erre bőséges lehetőség kínálkozik: mintegy 1355 m² terület állt rendelkezésemre a tanösvény létrehozására. A tanösvény gyakorlati levezetését késő ősszel és kora tavasszal sikerült levezetnem.

A választott témám kidolgozásával az a célom, hogy szakirodalom áttekintésével megtudjam, milyen lehetőségek vannak a környezeti nevelésre, környezeti tapasztalatszerzésre az óvodában, és ehhez olya szakemberek munkáit fogom használni, mint Badobi Béláné, Kiss Gábor és Fodor Éva.

A munkám hipotézise az nem más mint, hogy bebizonyítsam, hogy a környezeti nevelésre mindennap lehetőségünk van az óvodában. Erre az óvoda szűkebb közelsége, tehát az óvoda udvara is megfelelő lehetőségeket kínál. A tanösvény által pozitív viszonyt lehet kialakítani a gyermekekben a környezet iránt. Mivel az óvoda programjában is benne van az, hogy a gyermekeknek meg kell ismerniük az óvoda szűkebb-tágabb környezetét, amely ezáltal más foglalkozásokra is ad lehetőséget.

I. A KÖRNYEZETISMERETI NEVELÉS-OKTATÁS A KÜLÖNBÖZŐ KORCSOPORTOKBAN

A környezetismeret a társadalomtudomány egyik része, amely szorosan kapcsolódik a természettudományhoz, de ezek mellett a neveléstudományon belül legközelebből az óvodapedagógia rendszerébe tartozik (Badobi, 1973).

A környezetismeret és a környezeti nevelés legfontosabb célja a környezettudatos magatartás és a fenntartható környezeti gondolkodás kialakítása kell, hogy legyen, így véli Kiss Gábor (2008).

A környezetismeretnek pedig a legfontosabb feladatai és céljai közzé tartozik, hogy megismertesse az óvodás gyerekekkel a körülöttük lévő világot, a saját fejlettségi szintjüknek megfelelően. Ezek után viszont fontos, hogy a gyermekek tapasztalatait és ismereteit gyarapítsuk, hogy megfelelő alapot biztosítsunk nekik a környezetismeretről. De ezekhez az ismeretekhez fontos, hogy a környezetismeretet bevonjuk más-más foglalkozásokba, amivel nagyon sok minden fejlődik, mint például, a kézműves foglalkozásokon, a szép felismerése, itt fejlődik a szépérzéke, az irodalmi foglalkozásokhoz is kapcsolódik, de még az ének-zene, a matematika és a testnevelés is fontos részét képezik a környezetismeret megalapozásához (Badobi, 1973).

A környezeti nevelésben elengedhetetlen, hogy kialakítsuk a gyermekek kompetenciáit a környezet iránt (Ádám, Kuti, Kuti, 2007).

Míndezek mellett fontos, hogy korcsoportonként rendszerezzük a környezetismeret feladatait.

Mivel a rendszerezés és a korcsoportok ismerete híján elképzelhetetlen a tudatos és tervszerű környezetismeret foglalkozás megtartása, hogy kialakítsuk a gyermek és a természet között egy pozitív érzelmi viszonyt, valamint a művelődés elemeiben való tájékozódást és a gyermeki személyiség sokoldalú kibontakozását.

Az óvodai környezetismeret követelményrendszerében két fontos csoportot különböztetünk meg:

- a) A társadalmi környezet témakörei
- b) A természeti környezet témakörei (Badobi, 1973).

Ezeket pedig le lehet bontani korcsoportokra, és így sokkal jobban átláthatóbb a követelményrendszer.

1.1. A kiscsoport követelményrendszere

Az óvodás gyermek a kiscsoportban sajátítja el azokat az alapokat a környezetismeretről, amelyek segítenek majd neki és biztosítják az alapokat a középső- és a nagycsoporthoz. Ebben a részben, még az óvónő tarthat kötetlen foglalkozásokat a környezetismeretről. Itt is fontos, hogy betartsuk a két csoportot, először is lássuk a „Társadalmi környezet témaköreit” (Badobi, 1973).

Ebben a témakörben, meg kell a gyerekekkel ismertetni a körülöttük lévő világot, mint például:

1. Az óvoda – ebben a témakörben a gyermekeknek meg kell tudni mondaniuk a jelüket, esetleg néhány társuk nevével és jelével. Tudnia kell a gyermeknek az óvónő és a dada nevét. Tisztában kell lennie azzal, hogy milyen helyiségek vannak az óvodában, milyen az udvara, a kertje. Ez az időszak a beszoktatás időszakára esik.

2. A család – a tervszerű kötetlen foglalkozásokat a „Család” témakörrel kell kezdeni, mivel a 3 éves gyermekhez érzelmileg a családja áll a legközelebb, így könnyebben és szívesebben beszél a családjáról. A gyermeknek meg kell tanulnia azt, hogy az apa, az anya és a gyermek összetartoznak és egy lakásban élnek. De azt mindenképpen tudni kell, hogy minden gyereknek vannak szülei, vagyis édesapja és édesanyja. Tudatosítani a gyermekben, hogy a szülők és a nagyszülők a legfontosabbak a számukra (Білан, 2017).

3. Az óvoda környéke és a közlekedés – a fent említett két témakör után, fontos, hogy a gyermek elkezdjen fokozatosan megismerkedni a körülötte lévő világgal. Alkalmazhatunk közös sétákat, amik alatt a gyermek megnézheti a szomszédos házakat, tereket, utakat. Azaz az óvónővel közösen felfedezik azt, hogy minden út két részből áll: a főútból (tulajdonképpen út) és a járdából. Megbeszéljük az út és a járda feladatát és funkcióit. Együtt megbeszéljük a legalapvetőbb közlekedési szabályokat, mint például: csak a járdán szabad menni; az úttesten csak a felnőttel együtt lehet átmenni stb. De ezeket a szabályokat gyakorolják is természeti közegben. A séták alatt a gyermekekkel meg kell figyelteni a járműveket, melyik a lassabb, melyik a gyorsabb, és ezeket mindig ismételtetni kell velük, így könnyen megjegyzik.

4. A testünk – először is meg kell ismertetni a gyermekekkel a testrészek neveit, azaz: fej, szem, orr, fül, száj, kéz és láb. Mindenképpen gyakorolniuk kell ezeket, ezért bele kell vinni valamilyen játékba, például babaöltöztetés vagy mosdatás közben. Ezek mellett fontos, hogy megtanítsuk a végtagok legfontosabb funkcióit: járás, futás, állás, evés, ugrás stb. Figyeltesse meg az érzékszervek funkcióit: látás, hallás, ízlelés, szaglás. Mindezek mellett

fontos az is, hogy megismertessük a gyakorlással egyidejűleg az érzékszervek és a végtagok ápolását: mosakodás, fogmosás, törölközés és a zsebkezdőhasználatot. Beszélgessünk el a gyermekkel az orvos feladatairól, és a pozitív élmények alapján keltsünk bizalmat az orvos iránt a gyermekekben.

5. A színek – a színeket a környezetünk tárgyain gyakoroltassuk, mivel a 3 éves gyermekeknek eleinte csak a fekete, fehér, piros, kék, zöld és a barna színeket kell felismerniük.

E témakörből évvégére a gyermeknek tisztában kell lennie a következő dolgokkal:

- A saját és az óvoda dolgozóinak neve.
- Biztonságos eligazodás az óvodán belül.
- Értsék, hogy valamennyien egy családhoz tartoznak.
- Biztonságos közlekedés a tanultak alapján, néhány közlekedési eszköz megnevezése.
- Ismerjék fel, tudják megnevezni a testrészeit, önállóan használni a törölközőt és megmosni az arcukat, kezüket.
- Bizalommal forduljanak az orvos felé.
- Ismerjék fel a környezet tárgyain lévő színeket.

A második csoportból, azaz a „Természeti környezet témakör” anyagaiból is megkülönböztetünk néhányat (Badobi, 1973).

1. A növények – először a gyermekeket meg kell, hogy ismertessük azokkal a gyümölcsökkel, amit a leggyakrabban fogyasztunk (alma, barack, körte stb.). Ezt követően tanítsuk meg nekik a gyümölcsök fogyasztási módját, olyanokat, mint: evés előtt megmossuk, vagy meghámozzuk; nem esszük meg a szárát, a magját. A gyerekek maguk mossák meg a gyümölcsöt és ismerjék fel ízük alapján. Ugyan így járjunk el a zöldségeknél is, de még a virágoknál is, csak itt meg kell tanítanunk a virágok ápolási módját és funkcióját: szobanövény vagy ajándék. A gyerekeket is be lehet vonni, például a viráglöcsölésbe. A virágok csodálatos színeivel is meglehet ismertetni őket.

2. Az állatok – megismertetni a gyermekeket az állatvilággal és annak két csoportjával: házi- és vadon élő állatokkal. Elsősorban ismertessük meg a gyermekeket a ház körüli állatokkal, a kutyával, macskával, tyúkkal, csibével és a kakassal. Ismerkedjenek meg az állatok külső jegyeivel és a hangjukkal. Nevelni a gyermekekben az állatok iránti felelősségtudatot, hogy az is élőlények, ezért gondozni és etetni kell őket (Білан, 2017).

3. Az őszi – az őszi legjellemzőbb jegyét a levélhullást figyeltessük meg a gyermekekkel, és meséljük el, hogy miért történik ez (lehül a levegő). A séták során szedjenek a gyermekek minél szebb leveleket és hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy mennyire színpompásak ezek a

leveket. Észre kell vetetnünk a 3 éves gyermekekkel azt, hogy ősszel sok eső esik, ezért sár keletkezik, az idő hidegebb, fúj a szél, ezért melegebben is kell öltözködni.

4. A tél – érdemes télen is játszani az udvaron a gyermekekkel, mivel csak így tudhatja meg vizuálisan azt, hogy milyen is a hó, milyen a hőmérséklete, hogyan hullik és hogy milyen a színe. Fontos ilyenkor a madáretető készítés, ezzel is meg kell ismertetni a gyermekeket, hogy miért is fontos.

5. A tavasz – hívjuk fel a gyermekek figyelmét arra, hogy évszakváltás van, és hogy ezt miből lehet észrevenni: olvad a hó, többet süt a nap stb. Figyeltessük meg a meleg idő és az öltözködés közötti összefüggéseket. Az esetleges élősarokban csíráztassunk magokat és figyeljük meg a fejlődését. A tavasz első jeleit, a hóvirágot, a rügyeket, a zöldülő fűt figyeltessük meg a gyermekekkel a parkokban, otthon vagy az óvoda udvarán.

Évvégére a gyermekeknek tisztában kell lenniük a következőkkel:

- Tudják felismerni a tanultak alapján a gyümölcsöket, zöldségeket és virágokat. Tudják azt, hogy ezeket gondozni és ápolni kell.
- Vegyék észtre az öltözködés a hűvösebb idő között az összefüggéseket (Білан, 2017).

1.2. A középső csoport követelményrendszere

A kiscsoportban elsajátított alapok után, most nézzük meg, miket kell elsajátítaniuk a középső csoportban. Ugyan úgy, ahogy a kiscsoportnál, középső csoportban is két részre osztjuk, amit az óvodás gyermekeknek tudniuk kell. Először lássuk a társadalmi környezet témaköreit (Badobi, 1973).

1. Mit csinálunk nyáron? – elsőként ennél a témakörnél a legfontosabb célunk kell, hogy legyen, hogy a gyermekeknek a nyár legfontosabb jegyeit összefoglaljuk és rendszerezzük. Elevenítsük fel a gyermekekben azt, hogy milyen élményeik voltak, mint például: fürdés, kirándulás, napozás, nyárigyümölcsök stb., ezek a témák jól feldolgozhatóak. Fel kell hívni a figyelmüket arra, hogy milyen összefüggések vannak a nyári jelenségek között, olyanok, mint például: fürdés– napozás, öltözködés –meleg, óvodai szünet – nyaralás stb.

2. A család – alapvető feladat ennél a témakörnél az, hogy a családról alkotott eddigi képet kibővítse, az ismereteket elmélyítse és a szülők iránti érzéseket erősítse. De mindezek mellett meg kell tanulniuk, azt is, hogy minden családnak van neve, azaz vezetékeve. A családhoz a nagyszülők is hozzátartoznak, nem csak az apa, anya és a gyerekek. Fontos, hogy tudja, hogy ahol együtt élnek azt a helyet otthonnak hívják. Középsőcsoportban kell

azt megtanulnia, hogy hol lakik, vagyis a címét. Tudatosítani kell a gyermekekben azt, hogy a családtagoknak milyen munkáik vannak és hogy abban ő hogyan tud besegíteni.

3. A közlekedés – törekedjünk elsősorban arra, hogy a közlekedési ismereteket bővítsük és a helyes közlekedést gyakoroltassuk. A gyermekek utazás közben ismerkedjenek meg a tömegközlekedés eszközeivel, mint például a vonattal vagy a busszal. Amikor ezeket az eszközöket használják, gyakorolják a helyes viselkedést, olyat, mint: nem kiabálni, nem ugrálni, mindig kapaszkodni kell, engedély nélkül nem szállhat fel sem le. Hasonlítsák össze a közlekedési eszközöket a lényeges jegyeik alapján: sínen vagy autóúton közlekedik, sok vagy kevés utas fér el benne stb. Meg kell tanítani a gyermeknek, hogy a vonatot masiniszta vezeti, a buszt pedig buszvezető. A legfontosabb pedig az, hogy megismerkedjenek a közlekedési lámpával és a közlekedést irányító rendőrrel és feladatával. A vidéken élő gyermekek találkozhatnak különböző mezőgazdasági járművekkel is, mint például: traktorral, aratógéppel, kaszálógéppel (Білан, 2017).

4. A testünk – bővítsük a testük részeinek megismertetését és a közöttük lévő kapcsolatokat, mint például, hogy a kéz az egy érzékszerv, mivel a kezünkkel nagyon sokat tevékenykedünk. Fontos, hogy középsőcsoportban tisztában legyenek a leggyakoribb tisztálkodási eszközökkel és azok használatával (szappan, fogkefe, fésű stb.). Mindezek mellett pedig tudatosítsuk a testápolási szokások fontosságát, és a betegségek megelőzése érdekében a tisztaságot.

5. A színek – gyakoroltassuk a színek felismerését különböző játékokon, mint például a tárgyak felismerésén. Hívjuk fel a figyelmüket a bordó–rózsaszín vagy a citromsárga–narancssárga között lévő hasonlóságra (Badobi, 1973).

A középső csoportos gyermekeknek a következő dolgokat tudniuk kell évvégére:

- Ismerjék meg édesapjuk, testvérük(ik) teljes nevét és tudják elmondani a lakcímüket.
- Tájékozódjanak óvodájuk környékén biztonságosan.
- Legyenek képesek összehasonlítani a körülöttük lévő környezet tárgyait nagyságuk, formájuk és funkciójuk alapján.
- Legyenek képesek elemi általánosításokra, következtetésekre, amit a környezetükben lévő jelenségeken figyelnek meg.
- Tudjanak a megtanultak alapján közlekedni. Ismerjék azokat az eszközöket, amelyek a környezetükben előfordulnak, és tudják, hogy az emberek hogyan dolgoznak rajta.
- Ismerjék a testükön lévő legfontosabb érzékszerveket és funkciójukat, de tudják azt, hogy hogyan kell ezeket gondozni.

Természeti környezet témaköreiben, a következő követelményeket kell szemelőt tartani.

1. A növények – középső csoportban már fontos, hogy bővítsük a tudásukat, ismertessünk meg velük néhány új gyümölcsöt, zöldséget. Megismertetni a gyermeket a park-, a kert-, a rét és az erdő növényeivel. Felhívni a figyelmüket arra, hogyan változnak a fák és a virágok az évszakok váltakozása során. Ha van gyakorlókert, akkor ott vegyenek részt az ültetésben, locsolásban, majd pedig a szüretelésben. Az óvodai étkezésnél ismerjék fel a tanult zöldségeket, gyümölcsöket (Білан, 2017).

2. Az állatok – ebben a témakörben is fontos az ismeretbővítés, ismertessük meg őket más háziállatokkal is (szarvasmarha). Mondjuk el nekik, hogy ezeket is az ember gondozza, de vannak olyan ház körül élő állatok, amit nem gondoz az ember, de mégis ott élnek, mint például, az egér, szúnyog, légy, veréb stb. A kiscsoportban már megtanultakkal bővítsük az ismereteiket, hogy mesélünk nekik a vadállatokról, amiket a mesékből már jól ismernek (mókus, róka, farkas, medve stb.). Meséljünk nekik olyan állatokról, amik a vízben élnek (halak), amelyek a levegőben (veréb, varjú, galamb). Fontos, hogy már középső csoportban tudatosítsuk a gyermekben azt, hogy a házi állatokat a hasznukért tartjuk. Ha van lehetőség akkor látogassunk olyan boltot, ahol ezeket árusítják (tejbolt, húsbolt). De ebédnél is meglehet beszélni, hogy milyen állati terméket fogyasztanak.

3. Az ősz – középső csoportban vetessük észre a gyermekekkel a természet változékonyságát, eleinte meleg van, majd lejjebb hűl az idő, többet esik az eső stb. Hívjuk fel a figyelmüket az őszi természet szépségére. Mondjuk el nekik miért hasznos az ősz (szüretelés). Figyeljék meg azt, hogy az emberek, hogyan védekeznek az eső elől: esernyő, melegebb ruha, fűtés stb.

4. A tél – figyeltessük meg velük a téli időjárást: hideg van, esik a hó, fagyos a föld, csúszik az út stb. Hívjuk fel a figyelmüket a téli táj szépségére, ebben a szép tájban legyenek élményeik: játszanak a hóban, építsenek hóembert stb. Tanítsuk meg nekik, hogy a hó meleg hatására elolvad. Készítsenek madáretetőt, és figyeljék meg, milyen madarak látogatják (cinke, veréb).

5. A tavasz – legelőször figyeltessük meg velük a felmelegedés hatásait: elolvad a hó, melegedik az idő, ennek hatására a fák, a bokrok rügyezni kezdenek, megjelennek a tavaszi virágok, megkezdődnek a tavaszi munkálatok. Ezekben amunkákban a gyerekek is vegyenek részt (Білан, 2017).

Amivel középső csoport végére tisztába kell lenniük, azok a következők:

- A tanult gyümölcsöket és zöldségeket ismerjék fel és tudják csoportosítani.
- A ház körül élő állatokat tudják felsorolni és tudják a hasznukat. Képről pedig ismerjék fel a vadon élő állatokat.

– Az évszakokról legyenek esztétikus elképzeléseik, tudják azt, hogy télen van a leghidegebb, nyáron pedig a legmelegebb.

1.3. A nagycsoport követelményrendszere

Nagycsoportra már minden alap megfelelően le van fektetve, ezeket az alapokat már csak bővíteni és pontosítani kell. Ebben a részben is, ahogy az eddigiekben, két részre lesz osztva a követelményrendszer, először lássuk a Társadalmi környezet témaköreit (Badobi, 1973).

1. Nagycsoportosok vagyunk – ebben a témakörben érdemes a kis- és középső csoportban tanultakat feleleveníteni és tudatosítani bennük, hogy milyen sokat fejlődtek, de ami a legfontosabb, hogy tudják ők az óvoda legnagyobbjai.

2. Az óvoda környéke – a gyermekek már sokat tudnak az óvodájuk környékéről, ezért fontos, hogy bővítsük az ismereteiket, látogassunk el a közeli iskolába, postára, községházára stb. tanulják meg az óvodájuk utcájának a nevét.

3. A közlekedés – nagycsoportosként meg kell ismerkedniük a légi és a vízi járművekkel is. Fontos, hogy megtudják különböztetni a személy- és a teherszállító járműveket. Figyeltessük meg a közlekedés irányítását és a közlekedésben dolgozók munkáját. Megtanítani a gyermekeknek a közlekedési szabályokat, a jelzőlámpa szerepét és az úttesten való áthaladást (Білан, 2017).

4. A család – új fogalommal ismertessük meg őket, olyannal, mint a családtag, beszéljünk ezzel a fogalommal kapcsolatban a gyermekkel, hallgassuk meg élményeit. Tudatosítani kell bennük azt, hogy a gyermeket a felnőtt neveli, gondozza, ápolja, ezért kell szeretni és tisztelni a felnőtteket.

5. A felnőttek és a gyermekek munkája az óvodában – nagycsoportban érdemes a gyermekekkel megismertetni az óvónő és a dajka szerepét, tudniuk kell azt, hogy mindannyian a gyermekekért dolgoznak. Tudatosítani kell bennük a naposság közösségi jellegét, hogy nem csak otthon lehet segíteni a felnőtteknek, hanem az óvodában is.

6. Iskolások leszünk – ennek a témakörnek nagycsoportban nagy feladata van, mivel a gyermeket már ebben a korban fel kell készíteni, arra, hogy iskolába fog járni, el kell magyarázni miért fontos és jó élményeket kell mesélni az iskoláról nekik.

7. A színek – tudják megkülönböztetni színek sötét és világos változatait. Pontos színképük legyen a nem látott színekről is.

8. A testünk – a már megtanultakat egészítsük ki azzal, hogy megismertetjük vele a törzs fogalmát és elmondjuk nekik, hogy minden testrészünk a törzsünkkel van összekötötten.

Magyarázzuk el a gyermekeknek a kéz más funkcióit is, mint például, hogy az ember a kezével fogja meg a szerszámokat, eszközöket, tárgyakat, tehát az ember a legtöbb dolgot a kezével csinálja.

A nagycsoportos gyermekeknek évvégére a következőkkel kell tisztában lenniük:

– Ismerjék az óvoda körüli intézményeket, olyanokat, mint a posta, iskola, orvosi rendelő, községháza stb.

– Nevezzék meg és ismerjék fel a környezetük színeit sötét és világos állapotukban.

– Ismerjék a közlekedési szabályokat a készségük szintjén, és tudják csoportosítani a közlekedési eszközöket, aszerint, hogy hol működnek (levegő, víz, szárazföld).

– A testrészeket az emberi test felépítése szerint tudják elmondani.

Természeti környezet témakörei a nagycsoportos gyermekeknél a következők (Badobi, 1973).

1. A növények – a növényekről alkotott képüket még mindig egészíthetjük néhány új gyümölcs (körte, meggy, dió stb.) és zöldség (saláta) fogalmával. Ezek mellett megismertetni a gyermekeket a gyógynövényekkel és azok gyógyíthatóságával. Megmutatni nekik vidékünkön honos gyógynövény félékkel: kamilla, menta, csalán, útilapu, málna. Folyamatosan mélyítsük az ismereteket, akár, ha az óvoda kertjében tevékenykedünk, vagy esetleg a piacra ellátogatunk. Felhívni a figyelmüket arra, hogy az erdőkben és réten nem csak virágok, hanem gombák is nőnek. Nagyon fontos, hogy tudják, vannak ehető és mérgező gombák is (Білан, 2017).

2. Az állatok – ugyanúgy, mint a növényeknél az állatok fogalmát is bővíteni kell, több házi és vadonélő állattal. Tudatosítani bennük, hogy a házi állatokat az ember gondozza, és a hasznáért tartja. Lehető legjobb bevésoedési technika az, ha rendszerezzük és összehasonlítjuk a tulajdonságaik alapján.

3. Az ős – tanítsuk meg a nagycsoportosoknak, hogy az őszi időjárásban vannak olyan jelenségek, mint a ködös-, borús-, napos-, esős idő. Több őszi munkával ismertessük meg a gyermekeket, olyanokkal, mint: szántás, vetés, szüret, betakarítás stb. Ősszel mivel a gólya, a fecske és más madarak is elköltöznek, beszéljünk nekik arról, hogy miért is történik ez.

4. A tél – nagycsoportosoknál leginkább arra kell törekedni, hogy sokoldalúan hasonlítsuk össze a telet és az őszt, ezért a gyermekekkel vetessük észre, hogy sokkal melegebben kell öltözni, hidegebb van stb. Ennek eredményeként új fogalmakkal ismertessük meg a gyermekeket, hópehely, szállingózik stb. Készítsünk közöse madáretetőt és mondjuk el nekik, hogy miért van rájuk szükség.

5. A tavasz – nem elég egyszer megfigyeltetni a gyermekekkel a tavasz jelenségeit, folyamatosan évről évre ezt kell tennünk, hogy a gyermekeknek rögzüljön. Ezért figyeltessük meg a madarak viselkedését tavasszal, kérjük meg a gyermekeket mondják el, milyen különbségek figyelhetőek meg a madarak viselkedésében. Az évszakokat a leglényegesebb jegyeik alapján hasonlítsák össze.

Végezetül pedig jöjjön az év végi követelmény a nagycsoportra vonatkozóan:

- Az évszakok felsorolása legjellegzetesebb tulajdonságai alapján.
- Tudják, hogy a növények magból fejlődnek és a tanult gyümölcsök a fán nőnek, de legyenek tisztában a gondozásukkal is.
- A tanult állatokat a környezetük szerint tudják csoportosítani (Badobi, 1973).

Mint láthatjuk, a gyermekeknek nagyon sok mindet kell átadni ahhoz, hogy biztos tudással kerüljenek majd iskolába, sok figyelmet kell fordítani arra, hogy a környezetről egy tiszta és csodálatos képet kapjanak az óvodás éveik alatt.

1.4. Kompetenciák kialakítása az óvodában

Ahogy a fentebbiekben említettem, az óvodai környezeti nevelésben a legfőbb feladat még a kompetenciák kialakítása. A kompetencia szűkebb értelemben nem más, mint készségek, képességek rendszere, viszont tágabb értelemben egy olyan általános felkészültség, amely tudásra, értékekre, beállítódásokra és tapasztalatokra épül. A személyiségnek tartós része a kompetencia, amely a bizonyos helyzetekben, feladatokban való viselkedést mutatja meg, amely lehet rossz vagy jó viselkedés (Ádám et al., 2007).

Az óvodás gyermekek kompetenciáit a következő képen csoportosíthatjuk:

- Tapasztaljon széles körben, azaz a tapasztalati adatok közötti kapcsolatok és azok összefüggésének a keresése.
- Finommotoros képességek, azaz a szem és kéz koordinációja és az összerendezettség serkentése.
- Tapasztalatok és ismeretek emlékezetben tartása, ami azt jelenti, hogy az módszerekre, szóhasználatra és eljárásokra fókuszál.
- Gondolkodási műveletek használata.
- Térben és síkban való alkotás, ami jelenti a másolást, a feltételeknek való megfelelést és a szabad alkotást.
- Ítéloképesség.
- Tájékozódó képesség, síkban és térben.

– Tapasztalatok szóbeli kifejezése (Ádám et al., 2007).

Mindezen kompetenciákat, az óvodás gyerekeknek az óvodai nevelés keretein belül át kell adni és ki kell alakítani.

II. A TANÖSVÉNYEK ADTA LEHETŐSÉGEK AZ ÓVODÁBAN

A tanösvények először az Egyesült Államokban, 1925-ben jöttek létre a mai kritériumoknak megfelelően a Palisades Interstate Parkban. Céljuk az volt, hogy az oda látogató embereket arra nevelje, hogy a természetet meg kell óvni és vigyázni kell rá. A tanösvény 1,5 km hosszú körút volt és két részből tevődött össze. Az információkat a látogatók az útvonalon elhelyezett ismertető táblákról olvashatták el, majd a tanösvény végén saját magukat ellenőrizhették (Fodor, 2018).

1930-ban jött létre az első tanösvény Európában, pontosabban pedig Németországban. A cél itt is hasonló volt az előzőhöz, mivel a lakosság figyelmét szerették volna felkelteni a természet iránti tiszteletre, illetve szerették volna buzdítani az embereket, hogy többet látogassák a botanikus kerteket, múzeumokat stb. Ezek mellett például Nagy-Britanniában 1949-től úgynevezett sétautakat és egyéb más ösvényeket hoztak létre, amelyeknek megpróbálták egyfajta szisztematikus rendszert kialakítani. 1970 után Svájcban is megjelentek az első tanösvények, amelyeknek az érdekessége az volt, hogy egy pedagógiai módszertani füzet készült hozzájuk, ami abban az időben nagy ritkaságnak számított. Hozzáink közelebb Magyarországon is már 1972-ben létrejöttek az első tanösvények, de számuk majd csak az ezredforduló után kezdett el gyarapodni, napjainkra mindössze 466 tanösvény működik (Kiss, 2007).

Hazánkban, azaz Kárpátalján, pontosabban Nagydobronyban is létrehoztak egy tanösvényt, amely 2013 szeptemberében lett átadva. A tanösvény célja, mint akár máshol is, itt is az volt, hogy az emberek életébe közelebb vigyék a természetet. Mindemellett a legfontosabb cél, hogy az ott élő állatokat megvédjék, ezért is nyilvánították természetvédelmi területnek, azaz rezervátumnak, amely a Vörös-könyves állatoknak és növényeknek is biztonságos otthont ad (Géci, 2014).

2.1. A tanösvénnyel megvalósítható célok és feladatok

A tanösvény pontos fogalmáról még vitatkoznak, mert egyes helyeken más kifejezést alkalmaznak, tehát nem tanösvénynek nevezik, hanem például élményösvénynek. Viszont más szakirodalmak szerint, a tanösvényről elmondható, hogy olyan terepi bemutatóhelyek, amelyek jelzéssel vannak ellátva, tematikus útvonalon helyezkednek el és állomáshelyekkel

rendelkeznek. Ezeken az állomásokon táblák és eseteként különféle kiadványok segítségével történik az ismeretátadás (Fodor, 2018).

Miután megismerkedtünk a tanösvény fogalmával, most áttérhetünk arra, hogy mi is tanösvény célja. A tanösvények célja nem más, mint a látogatók környezeti tudatának fejlesztése és a környezeti szemléltetés bemutatása, ezért mutatják be egy bizonyos terület természeti és egyben kulturális örökségeit, értékeit, illetve mindez megőrzésének a módját és fontosságát. Fontos tényező, hogy az ismeretszerzés aktív és önálló körülmények között menjen végbe (Fodor, 2018).

Ezek mellett még három célrendszerrel is beszélhetünk, amelyek a következők: az oktatás, a magyarázat és a természetvédelem. Most lássuk ezeket lebontva. Először az oktatás, abban az értelemben, hogy a területet bejárók közvetlen tapasztalatszerzéssel, élő példákon láthatják, tapinthatják, szagolhatják, ízlelhetik a terület természeti fejlődését. Másodsor a magyarázat abban az értelemben, hogy a látogatók jelzőtáblák és feliratok segítségével láthatják, hogy az élőlények és környezetük kölcsönösen egymásra vannak utalva. Végül pedig a természetvédelem abban az értelemben, hogy a tanösvény megmutatja, milyen természetvédelmi módszerek és megoldások vannak a helyi problémákra (Bárdi, 2015).

A tanösvények alkalmasak a környezeti tudat fejlesztésére, hiszen a természet alkotóit és a közöttük lévő kapcsolatot, illetve mindennek a folyamatát a maguk valóságában, de ami a legfontosabb, hogy természetes körülmények között mutatják be. Lehetővé teszik még a tanösvények azt is, hogy a természetet élményszerűen fedezzük fel, hogy megismerjük, de ami a legfontosabb, hogy megszeressük. Tehát az érzelmi kötődés fontos a természet megvédéséhez (Kárász, 2003). Az ilyen irányított útvonalak, azaz a tanösvények lehetőséget adnak arra is, hogy a természetben a látogatók olyan dolgokat és jelenségeket vegyenek észre a különböző megállópontokon, amelyeket talán észre sem vennének, ezért itt is megmutatkozik az élményszerzés lehetősége (Kováts-Németh, 2010).

A tanösvények még, ami a legfontosabb pedagógiai eszköznek és módszernek is tekinthetőek, mivel az oktatási-nevelési tartalmakat segít átadni (Bárdi, 2015).

Minden szakirodalom, egy kicsit másképp beszél a tanösvények funkciójáról. De mégis közös bennük az, rendkívül sok funkciót említenek meg. Általában a tanösvényeket mindig a típusától, jellegétől, kialakításától függően alakítjuk ki, ezek mindig változhatnak, és a funkcióik is ettől függenek. Az egyik szakirodalom szerint, a tanösvények a következő elvárásokkal rendelkezzenek:

- Megismerő funkció, mivel támogatja az ember és a környezet közvetlen kapcsolatát;

- Ökológiai funkció, azaz segíti az általános fajismeretet (növények, állatok);
- Környezeti- és természetvédelmi funkció, mivel növeli a felelősségérzetet a környezettel szemben.

A tanösvények funkciót másféle képen is meg lehet közelíteni. Elsődleges funkcióként a tájékoztatás, az oktatás, a rekreáció, és ezeken kívül a természeti és a kulturális örökség védelme, de még fontos az akadálymentesítés is.

A tanösvények fejlesztik a környezettudatosságot is, ezért néhány jellegzetességet fontos kiemelni, olyanokat, mint:

- a tanösvények a természetet a maga valóságában mutatják be (kapcsolatokkal és folyamatokkal együtt);
- irányított megfigyelésre készítetnek;
- végigjárásukhoz nem szükséges sem különösebb felkészülés, sem felszerelés;
- a látogató maga választhatja meg a végigjárás időpontját, időtartamát és módját;
- többször végigjárhatóak és mindig újabb ismereteket és élményeket nyújtanak;
- egyénileg, családdal és csoportosan is végigjárhatóak;
- alkalmat biztosítanak a látottak és tapasztaltak pontosítására;
- a szabadban tartózkodás és mozgás igényét rejtett módon fokozzák.

E kritériumoknak köszönhetően meglehetősen állapítani, hogy a tanösvények a fentarthatóságra nevelnek (Kollarics, 2015).

2.2. A tervezés módszertani követelményei

A tanösvények megtervezésének módszertana az egy komplex feladat. Annak érdekében, hogy a tanösvényeket a fenti célok és funkciók alapján megtudjuk tervezni, különböző átalakításokat kell végeznünk, amelyeket érdemes pedagógiai vonatkozásokkal tennünk. A tanösvények tervezésekor először is figyelembe kell venni, azt, hogy hol lesz az útvonal, milyen típusú lesz a tanösvény. Fontos, hogy a pedagógusok jelen legyenek a tervezésnél, hiszen az útvonal kialakításától a táblák szövegezéséig, illetve a kiadványok elkészítéséig fontos szempont a látogatók kognitív és affektív jellemzőinek figyelembevétele. Különösen fontos ez az elsősorban gyerekeknek szóló tanösvények kialakításánál, illetve a számukra készült kiadványok tervezésénél. A gyakorló pedagógusok kiváltképp sokat segíthetnek a kiadványok gyereknyelvre történő lefordításában (Fodor, 2018).

Módszertanilag a tanösvényeket optimálisan kell kialakítani, a pedagógus segítségével, mivel minden tanösvénynek megvan a célkorosztálya, amit figyelembe kell venni. Az

életkori sajátosságokból kiindulva érdemes a tanösvény fizikai jellemzőit meghatározni és annak útvonalát, illetve állomásait kialakítani (Fodor - Révész, 2018).

Érdemes figyelembe venni a tervezés során a látogatók életkorát és aszerint tervezni a tanösvényt, a következőképpen:

- a látogatók életkorából adódó állóképességet és fizikai teljesítőképességet;
- a látogatók életkorának megfelelő kognitív és affektív sajátosságokat;
- a látogatók életkorának megfelelő érdeklődési területeket;
- a látogatók életkorának megfelelő pedagógiai módszertani sajátosságok.

Ezek mellett még fontos figyelembe venni az életkori sajátosságoknak megfelelően, hogy a tanösvény állomásaira milyen jellemzők vonatkoznak és mikre kell odafigyelni, tehát:

- az állomások gyakoriságára;
- az állomások számára;
- az állomások helyére;
- az állomásokon található épített elemek számára;
- az állomásokon található épített elemek méretére;
- az állomásokon található épített elemek fajtájára.

Viszont az útvonalakat is ugyanezzel az eljárással kell megalkotnunk, tehát fontos szempont, hogy figyelembe vegyük az életkori sajátosságokat és értelemszerűen úgy tervezzük meg:

- az útvonal hosszát;
- az útvonalra jellemző szintkülönbségeket;
- az útvonalra jellemző terepviszonyokat;
- az útvonal típusát;
- az útvonalon található természeti és kulturális értékeket.

Fontos figyelembe venni még a látogatók fizikai teljesítőképességét és állóképességét. Ezért a tanösvényt úgy alakítani, hogy ne legyen megterhelő, a kevésbé jó fizikai erővel rendelkező látogatóknak sem. A kisgyerekek esetében nem megfelelő a számukra túlságosan hosszú tanösvények kialakítása (Fodor, 2018).

A séta jellegű tanösvényeket, amelyek nem hosszabbak 2 km-nél, ajánlatos inkább óvodás és kisiskolások gyerekeknél alkalmazni, de ha gyermekek jobb fizikai erőben vannak az útvonal ennél hosszabb is lehet. A felsőbbosztályos de még kisiskolás gyerekeknél a tanösvény hossza, már lehet 4-5 km hosszú is. Viszont a középiskolások már ennél hosszabb tanösvényt is képesek bejárni fizikai teljesítőképességükből adódóan.

Figyelembe kell venni, amikor a tanösvény hosszát tervezzük, hogy vannak-e benne domborzati viszonyok, mivel a szintkülönbségből adódóan a bejárás idő módosul, illetve növekszik a nehézségi fokozat is. Ha a domborzati viszonyok változatosak, akkor meghatározó lehet az is milyen a lejtő és az emelkedő meredeksége, illetve az útra jellemző talaji viszonyok. Ennek megfelelően a bejárás időtartama az emelkedők és lejtők figyelembevételével rövidülhet, illetve nőhet.

Amint már említett terepi viszonyok is nehezíthetik, vagy esetleg könnyíthetik a tanösvény bejárását. A nehezebb terepek, olyanok, mint a nagyon köves-, iszapos-, csúszós részek, nagyban nehezítik a bejárást és sokkal több energiát vesznek igénybe, ezért fontos mind a felnőtteknél, mind a gyerekeknél figyelembe venni ezeket a szempontokat.

A gyerekek esetében, amikor az útvonalat tervezzük célszerűbb, ha hurok alakú utat tervezünk, azaz vagy kör vagy ellipszis, vagy esetleg nyolcas alakot. Ennek a módszernek köszönhetően elkerülhető, hogy a bejárás során ne ismétlődjön egy adott útszakasz, és így nem válik majd esetleg unalmassá a bejárás.

A kognitív képességet is figyelembe kell venni az életkori sajátosságokból adódóan. Óvodások és kisiskolás gyerekeknél célratoróbb, ha a szöveges információs táblák helyett képeket és infografikás* ábrázolást használunk. Az olvasni még nem vagy gyorsan, magabiztosan nem tudó gyerekek esetében a szöveg hangsúlyozásával nem érhető el optimális hatás a környezeti tudatformálást tekintve. Amikor információt akarunk átadni figyelniük kell az átadandó információ mennyiségére, mivel a gyermekeket nem szabad túlterhelni, ezért is kell figyelembe venni az életkori sajátosságaikat. Az információt gyermekek esetében mindig gyereknyelven közöljük, úgy nagyobb eredményt érhetünk el (Fodor - Révész, 2018).

A látogatók életkorának megfelelő érdeklődési területek meghatározásának tekintetében alapvetően igaz, hogy bármilyen kulturális és természeti értéket bemutathatunk adott korosztálynak a megfelelő módszerrel. Ez esetben fontos mérlegelni, hogy meghatározott korosztályhoz tartozó gyerekek esetében milyen értékeket milyen részletességgel szeretnénk bemutatni. Míg még fiatalok a gyermekek nem ajánlott olyan részletesen bemutatni az alapvető értékeket, csak a kor előrehaladtával lehet mélyebben bemutatni az értékeket és így a gyermekek is fogják tudni értékkelni (Fodor, 2018).

Mindezekon kívül elengedhetetlen a tanösvények állomásainak száma és gyakoriságának a meghatározása a nagyobb siker érdekében. Nincsen meghatározva, hogy adott

*Az infografika alkalmazott grafikai terület, a rajz, fénykép és a szöveg együttes alkalmazása, mindezen területek formanyelvének felhasználásával létrejött illusztráció.

korosztályban hány megálló legyen és milyen gyakorisággal, ez mindig a tanösvény típusától, a terepi viszonyoktól, az ott bemutatott értékektől függ. Az állomások helyét célszerű mindig a bemutatni kívánt értékekhez közel tervezni.

Törekedjünk arra, hogy ne zsúfoljuk túl a látogatókat az információkkal, mert az ahhoz vezethet, hogy elvesznek az információáradatban. Mindig arra törekedjünk, hogy az információk jól érthetőek legyenek, ne legyen túl sok információ és így a tanösvény alatt minden információ tisztán, világosan és hosszútávúan megmarad (Fodor – Révész, 2018). E módszertani követelményeket nem ajánlatos figyelmen kívül hagyni, ugyanis a tanösvények csak akkor lesznek információ dúsak és a gyermekek számára is érdekesek, ha megfelelőképpen és módszertanilag helyesen vannak kidolgozva.

2.3. Az óvodai felhasználás lehetőségei

Az óvodában a tanösvényeket számos módon fel lehet használni és lehet alkalmazni. Az óvodás gyermekek számára a természet felfedezése mindig egy izgalmas és érdekes dolog. Különböző eszközök felhasználásával, vagy akár csak egy kis találékonysággal a délutáni séta is lehet például egy tanösvényen végig haladás.

Az óvodában mindig meg kell próbálni izgalmassá és élmény dússá tenni a természetismeret foglalkozást, azzal, ha tanösvényt tervezünk az óvodában. Erre számos lehetőség adott, mint például: először is határozzuk meg a tanösvény hosszát, ehhez alkalmazhatunk vagy szalagot, vagy színes krétát, vagy egyéb más eszközt. Mivel óvodáról van szó nem kell túl hosszúnak lennie. Ez fogja mutatni az útvonalat, ahol különböző állomások lesznek, ezek az állomások lehetnek akár, fák, bokrok vagy virágágyás. Az állomások részeit egyenként mutassuk be és igyekezzünk mindig új információt közölni. Ezek után pedig buzdítsuk a gyereket az elemzésre, megfigyelésre, összehasonlításra. Ez jól alkalmazható az állatok élőhelyeinek megfigyelésére, a természet változásainak nyomon követésére és alapvetően a tanultak rendszerezésére, ismétlésére.

Fontos, hogy az óvodás gyermeknek is elmondjuk azt, hogy hogyan kell egy igazi tanösvényen viselkedni, és hogy ezt elvárjuk tőlük az óvodai tanösvényen is. Intsük a gyermekeket arra, hogy a tanösvényen lassan, csendben haladjanak, mindent alaposan figyeljenek meg, de a növényeket ne fogdossák, ne tépjék, ha állatot nézünk meg a tanösvényen ahhoz sem szabad hozzáérni.

Továbbá még ezeken kívül az óvodásokkal különböző a környezet megismerésére feladatokat, érdekességeket lehet megfigyeltetni. Először is fontos, hogy a kialakított

tanösvényt rendben tartásuk. Alakítsunk ki komposztáló helyet, virág és zöldségágyásokat, amelyeket közösen rendezünk és majd a terméseket betakarítjuk. Minden állomáson el kell mesélni a gyermekeknek, hogy miért van szükség ezekre a dolgokra, miért hasznosak, és így tovább. Játékokat is lehet ezekbe beleszőni, vagy akár dalokat, meséket, mozgásos feladatokat.

Legfontosabb célunk itt is az, hogy a gyermekekkel megszeretessük a környezetet és a körülöttük lévő természeti csodákat, mivel, ahogyan Szent-György Albert is mondja: *„A természet hatalmas, az ember parányi. Ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel, mennyire érti meg...”* (Jantnerné, 2017).

2.4. Beszélgetés a tanösvény és az öko-ösvény megvalósításának lehetőségeiről

A téma elméleti részének még alaposabb megismerése érdekében készítettem Jakab Eleonórával egy interjút, aki a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Biológia és Kémia tanszék, adjunktusa. Sok évig ő tanította a környezetismeret TTP-t a tanítói és óvodapedagógia szakon.

A tanösvényeket nagyon széles körben alkalmazzák, az óvodai neveléstől egészen a turisztikai célokra is. Leggyakrabban természetvédelmi területeken alkalmaznak tanösvényeket, amelyek gyalog bejárhatóak. Lényege ezeknek a törvényeknek az, hogy olyan természetes objektumok legyenek fel címkézve, amely a területre, településre a leginkább jellemző. A tanösvényen be lehet mutatni különleges fákat, madarakat és azok fészkeit vagy esetleg virágosnövények csoportosulásait. Fontos, hogy a tanösvénynek legyen egy „idegenvezetője”, aki felkészül az adott útvonalon található növényekből és állatokból, amelyek a tanösvény keretein belül kerülnek bemutatásra.

Az óvoda udvarára tervezet tanösvényen létrehozásánál figyelembe kell venni azt, hogy az óvoda udvarán található növények változatosak legyenek. Tehát legyenek bokrok, cserjék, fás- és lágyszárú növények és madárfészkek. Esetleg, ha nincs ilyenre lehetőség, akkor ki kell alakítani, de figyelembe kell venni azt, hogy az ott található növények folyamatosan virágozzanak, tehát tavasztól az ősz végéig mindig legyen olyan virágzó növény az adott tanösvény területén.

Fontos figyelembe vennünk a gyermekek életkori sajátosságát és úgy kialakítani a tanösvényt egy adott évszár vonatkozóan az óvoda nevelési programja alapján. Mielőtt tanösvényt akarunk megvalósítani, az óvónőnek fontos, hogy legyen egy biztos tudása a tanösvényen található növényekről. Az óvónőnek legalább 10 fa jellemzőjét tudnia kell, mint

például a gesztenyefa, tujafa, diófa stb. jellemzőit. Az óvodában az óvónő vezeti általában a tanösvényt, de ha a gyerekek már nagycsoportosok, akkor néhány gyereknek meg lehet és meg kell tanítani 3-4 információt egy adott fáról, vagy növényről és hagyni kell, hogy a gyerekek mondja el, így bővül a gyerek tudása.

A megállókon tanálható növényeket az óvónő dokumentálhatja, tehát mappába gyűjtheti, hogy átfogó és tiszta képet kapjon a tanösvényen található növényekről. Ebben a mappában lehetnek képek is, például egy adott fáról minden évszakban, tehát tavasszal, nyáron, ősszel és télen, amelyet a gyermekeknek a csoportszobai foglalkozáson is be lehet mutatni. Ez a dokumentáció bővíthető és változtatható, ha más növények kerülnek bele. A megállók jelző táblákon fontos, hogy olyan jelzéseket alkalmazzunk, amelyeket a gyerek meg tud érteni, például az örökzöld növényeknél zöld jelzést alkalmazunk, a lombhullató növényeknél pedig barnát. Az egyezményes jelekkel azt is közölhetjük a gyerekekkel, hogy mit szabad és mit nem szabad csinálnunk a tanösvényes, és ezzel együtt a természetben sem. Lehet olyan táblát készíteni, ahol látható a műanyagflakon, a műanyag zacskó, cukorkás papír stb., amelyeket tilos eldobni és ezzel az ökológiai nevelésüket is folytatjuk.

Mi is az az öko-ösvény és milyen feladatai vannak? Az öko-tanösvény feladata nem más, mint elősegíteni a természeti jelenségek megismerését. Az öko-tanösvényen megfigyelhetik a gyermekek a rügyezés-, a virágzás-, lombhullás fázisát. A gyermekeknek érdekes lehet megfigyelni, hogy például, milyen a diófa virága vagy a tujafának a tobozbogyója. Lehet összehasonlításokat végezni, például megfigyelni az orgonabokor levelét, hogy annak melyen az alakja és összehasonlítani egy nyírfalevéllel, így a gyerekek látják a növények közötti különbségeket, ezt nevezik a terepi bemutatásnak. Terepi bemutatás lehet még az is, ha az adott ösvényen látunk egy csigát, vagy valamilyen rovar, akkor ott kell elmondani a tulajdonságait, így a gyermek jobban megjegyzi.

A gyermekeknek fel kell hívni a figyelmüket arra is, hogy az ember milyen pozitív hatással van a természetre. Be kell a gyermekeknek mutatni tavasszal a metszés folyamatát, ősszel a szüretelést. Ezek mellett fontos, hogy megtanítsuk a gyermekeknek a helyes természethasználatot, tehát azt, hogy mit nem szabad eldobni a természetben és mi az, amit a természet magába visszafogad. Például a dióhéjat, gesztenyét, a cseresznye-, szilva- stb. magot, a lehullott falevelet, a természet visszafogadja, mert az lebomlik és visszakerül a talajba, de a műanyagot már nem tudja visszafogadni, mert az nem a természetből származik.

Ha öko-tanösvényt szeretnénk az óvodában létrehozni, akkor az óvoda udvarára, olyan különböző igényű növényeket telepítsünk, amelyek jól megkülönböztethetőek, tehát például legyenek köztük száraztűrő-, árnyékedvelő-, fénykedvelő-, vízkedvelő növények. Ki lehet

alakítani, akár egy kis mesterséges tavacsskát, amely bemutatja a vízi életközösséget. Lehet az óvoda területén létrehozni egy olyan részt, amelyen vizuálisan bemutatjuk a természetbe illő és nem odaillő dolgokat. Az öko-tanösvény segítségével a fenntarthatóságra nevelhetjük a gyermeket ezekkel a feladatokkal (Jabak Eleonóra, (1961-): II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Biológus módszerész tanár).

Az interjú felvételére 2021. május 13.-án került sor. Az interjút és a felvételt én készítettem a főiskola épületében.

III. TANÖSVÉNY LÉTREHOZÁSA A NAGYDORONYI ÓVODÁBAN

Nagydobrony Kárpátalja legnagyobb magyar lakta községe (Móricz, 2016). Az Ungvári járásban helyezkedik el. Területe 390 000 m². Népsége a 2001-es népszámlálás adatai alapján 5687 fő, amelynek a 90% magyar anyanyelvű (Державна служба статистики України). Ungvártól 42 km-re délkeletre, Munkácstól 23 km-re nyugatra, a Szernye-patak és a Latorca között fekszik (A Nagydobronyi Községi Tanács hivatalos honlapja).

Más irányból megközelítve azt is mondhatjuk, hogy Nagydobrony a Beregi-síkság kárpátaljai részén fekszik (Molnár, 2012).

3.1. Nagydobrony környezeti adottságai

Nagydobrony környezetére jellemző a sokszínűség és a változatosság. Kárpátalja síkvidéki részén foglal helyet, ebből adódóan az éghajlatáról elmondható, hogy mérsékeltövi nedves kontinentális. A leghidegebb hónap a január, középhőmérséklete -2 és -3 °C közötti, a legmelegebb a július, 20-21 °C (Szanyi, 2018).

Az éghajlati viszonyoknak és a nagy erdőnek köszönhetően nagyon sok növény és állat megtalálható a községben. Nagydobrony erdőit leginkább a gyertyános- tölgyesek, kocsányos tölgyek és a gyertyánok alkotják. A gyepszínen található fajok a berki szellőrózsa, a tavaszi lednek, az orvosi tüdőfű, a kapotnyak, a télizöld meténg és az árnyékvirág. Az ártéri területeken fűz-nyár ligeterdőket találunk. Uralkodó fafajok a fehér fűz, a törékeny fűz, a fehér nyár és a fekete nyár. Az ilyen területekre jellemző a sárga nőszirm, a tavaszi- és nyári tőzike (Molnár, 2012).

Nagydobrony állatvilága az erdőirtás miatt csökkent, de a rovarvilága nagyon változatos, előfordulnak különböző fajtájú szitakötők, szöcskék, sáskák és poloskák. Ezek mellett különböző bogárfajták, olyanok mint, a különböző fajtájú futrinka, szarvasbogár, orrszarvu bogár, hétpettyeskaticabogár és még sok más. Lepkefajtákban is bővelkedik, mint például: nappali pávaszem, a kardoslepke, a fecskefarkú lepke a nagy tűzlepke és a répalepke. Ezek mellett éjjeli lepkékkel is lehet találkozni a környéken (Szanyi, 2009).

Nagydobrony vizeiben rengeteg halfajjal találkozhatunk. A szárazföldön pedig többféle kétéltűvel, hullóvel, madárral és sok emlősállattal is (Szanyi, 2009).

Ezek a növények és egyes állatok az óvoda területén is megtalálhatóak, ahová a tanösvényt terveztem. Az óvodának a területe 1355 m², ahová a tanösvényt terveztem itt az

óvodások megismerhetik a körülöttük lévő óvodai környezetet. Az óvoda a központtól nem messze helyezkedik el.

3.2. A tanösvény létrehozása és levezetése

A tanösvényt én a tavalyi munkámban is megterveztem, de csak elméleti síkon, mivel karantén volt a járvány miatt és az óvodák zárva voltak, ezért ezt a megoldást választottam. Az akkori megtervezésem a következőképpen nézett ki:

„A tanösvényemet a Nagydobronyi Napsugár Óvoda udvarára terveztem, kiscsoportra. A tanösvénnyel az lenne a célom, hogy megismertessem a kiscsoportos óvodásokkal az óvoda természeti környezetét tavaszi öltözetben.

Továbbá célokként meg fogalmaztam még 4 alapvető célt, nevezetesen:

– Oktatói cél – amelyben különböző növények nevét, fajtáját, legfontosabb tudnivalókat tanulnak meg;

– Fejlesztői cél – bővíteni az ismeretüket a növényekkel, a természettel kapcsolatban;

– Nevelői cél – a természeti környezethez való viszony ápolása.

– Továbbá: környezeti szemléletformálás.

E célokat tartottam szem előtt a tanösvény megtervezésénél. A következő lépésben a szervezési feladatokat állapítom meg, amelyeket a gyermekeknek be kell tartaniuk a tanösvényen való végig haladás közben. Elsősorban meghatározom, hogy a tanösvényen délelőtt fogunk végig haladni, miután az első foglalkozás lement, délelőtti sétaként.

Mielőtt kimennénk, még a csoportszobában felkeltem az érdeklődésüket azzal, hogy elmondom nekik, hogy ma egy különleges sétán fognak részt venni, ahol különböző megállókat lesznek, és mindenre jól oda kell majd figyelni, mert sok érdekes dolgot fognak megtanulni az óvoda természeti környezetéről. Aztán elmondom, hogy ez a séta azért is különleges, mert itt nagyon csendben, kettessorban, nem lökdösődve, nem kiabálva kell majd végig haladni, azért, mert a természet most ébredzik és nehogy felkeltsük. A kis fák, a nagyfák, a bokrok és a fű is most ébredzik és ezért az ágait sem szabad letörni, sem a levelüket leszakítani.

Az útvonalat színes krétával fogom jelölni és nyilakkal, hogy merre kell tovább haladni, a megállópontoknál pedig fatáblákat fogok alkalmazni, azon pedig különböző figyelemfelkeltő jelzéseket fogok alkalmazni. Mivel az óvoda udvara fehér járdaszegéllyel van ellátva, ezért azt is jelölni fogom egy piros szalaggal, hogy egyes megállópontoknál a gyerekek meddig mehetnek közel egy adott megnézendő ponthoz.

Miután ismertettem őket azzal, hogy hogyan kell viselkedni, és hogy milyen lesz a séta el is indulunk a csoportszobából. Ahogy kiérünk az udvarra, a lépcső alatt elkezdődik a zöld vonal, nyilakkal jelölve, hogy merre tartunk. Elindulunk azon a vonalon kettessorban, és elérkezünk az első megállóhoz.

I. Megálló

A gyerekek a járdaszegély mellett egy sor frissen ültetett tujafacsetét látnak. A tujafával fogom őket először megismertetni. Megbeszéljük azt, hogy ez egy facsetete, ismert nevén tujafa. Ezen kívül megbeszéljük, hogy ennek a tujafának zöld a színe és attól különleges ez a fa, hogy sohasem hullatja le a levelét, mindig zöld, mert ez egy örökzöld növény. Minden fának van törzse, sok ága és azon tűlevelek. Az udvaron még vannak hozzá hasonlóak, de azok már nem facseték, hanem idősebb fák, amelyek régen lettek ültetve. Elmondom, hogy karácsonyfa is egy fenyőfajta, csak annak a neve lucfenyő, amiről pedig mi beszéltünk az tujafa. Miután megismerkedtünk a tujafával, felhívom a gyermekek figyelmét arra, hogy nézzék meg, hogy a törzsénél a földet, körbe van ásva, ezután elmondom, hogy ez azért szükséges, hogy a gyökere levegőt kapjon, és jobban nőjön. Mindezek után előveszem a mérőszalagomat, amit már előre méretre vágtam és megmértem a tujafát, hogy majd összetudjam hasonlítani a további fákkal, elmondom a gyermekeknek, hogy a fa magasságát mértem meg (matematikai fejlesztés).

II. Megálló

Itt egy szabályt szabtam meg, mivel, itt túl kell nekik menni a járdaszegélyen, ezért csak akkor léphetnek túl, ha utasítást kapnak rá. Miután átjöttek elmondom nekik, hogy most mindenki guggoljon le, és nézze meg a földet, mit lát a földön. A földön száraz faleveleket látnak, a zöldülő fű alatt. Elmondom, hogy a faleveket megfoghatják, hogy érezzék milyen száraz, de most hagyjuk pihenni a fűben, azért, mert ezek a levelek egyszer azokon a fákon voltak, amelyek felettünk vannak. Az évszak változásával, azaz ősszel megsárgultak, megbarnultak és lehullottak a földre. Ahogy jött a tél a hó betakarta a leveleket, azért nem láthattuk a leveleket télen. De mivel jött a tavasz, melegedett az idő és elolvadt a hó, ezek a levelek újra láthatóak. Ezek is jól megmutatják az évszakok változását. Hallgassatok meg egy kis mondókát a levelek hullásáról és a míg megyünk tovább meg is tanuljuk.

Susog, susog a levél,

Közeleg a hideg tél,

Lepörög a falevél,

Lefújta a hideg szél

(Mondóka: Susog, susog, é.n.)

Lehullott egy falevél

Szelek hátán útra kél

Hegyen-völgyön átrepül

Ha elfárad lecsücsül

Elszunyókál, szendereg

Aztán jönnek új szelek

Libeg, pörög, messze száll

Világ végén majd megáll

(Mondóka: Őszi falevelek, é.n.)

III. Megálló

Egy idősebb fához értünk. Ez a fa egy idősebb fa és nem a fenyőfajták közé tartozik. Ez egy díszalmafa, amelynek van termése, almát terem, de azt nem szabad megenni. Ez a fa tavasszal rügyezik, azán megjelennek a levelek, majd a virág és a virágból pedig a termés. Érdekessége ennek a fának, hogy három fő ága van, amely még tovább ágazik, amelyeket a levél és a termés nő. Megbeszéljük, hogy ez a fa lehullatja a levelit, nem örökzöld, mint az első fa. Megbeszéljük, hogy miért van lemeszelve a törzse, ahogy eddig minden fának le volt, ha jól megfigyelték. Elmondom, hogy azért van lemeszelve, hogy a bacilusokat(gombákat) eltávolítsa a fák kérgeiről és távolartsa a kártevőktől. A fák törzsét mindig tavasszal meszelik, és egész éven megvédi a fát. Megmérjük a fa törzsét egy szalaggal és rögzítem. Játsszunk egy olyan játékot, hogy hány gyereket kell egymásmellé állítani, hogy ugyan olyan vastagok legyünk, mint a fa törzse.

IV. Megálló

A gyerekek ismét egy fenyőt látnak, de ez már nem az a fajta, amelyik az első volt, ez a fenyő egy fekete fenyő fajta. Ez egy felnőtt fenyő. Megkérdem, hogy tudják-e, hogy a fenyőfának is van termése. Ha nem akkor elmondom, hogy a fenyőfa termése a toboz. Ha találunk a fa alatt megmutatom nekik, hogy néz ki. Megfigyelhető, hogy ennek a fenyőnek hosszú tűlevelei vannak, az előzőtől eltér. De ugyan úgy van törzse, ágai. Ennek a fának a magasságát nem tudom megmérni, ezért megmértem a törzsét. Össze lehet hasonlítani, a másik fa törzsével, hogy ez sokkal vékonyabb, a másik vastagabb volt.

V. Megálló

Itt egy orgonabokrot látunk, amelyik rügyezik. Megbeszéljük, hogy ez is a fafélék családjába tartozik, csak ez egy virágbokor, amelyik tavasszal virágzik, a virága lehet fehér és lila, aminek nagyon jó illata van. Figyelmeztetem őket, hogy ennek a növénynek sem szabad letörni az ágát, sem letépni a levelét, sőt a rügyeket sem szabad bántani. Ez a növény is ősszel lehullatja a leveleit. Az orgonabokor mellett láthatnak egy sásfélét, amelyiknek szúrós a levele, elmondom, hogy ez egy dísznövény és nem szabad hozzáérni, mert sérülésveszélyes, mivel, ha megszúrja az ujjukat az bizony fájdalmas. Figyelmeztetem őket, hogy a fára sem szabad mászni, mivel az is balesetveszélyes és ugyan úgy fájdalmas, ha leesnek.

VI. Megálló

Az óvoda játszóterére bemegyünk a szegélyen túl, ott látunk egy nagy fűzfát. Elmesélem nekik, hogy ez egy nagyon régi fűzfa, azért olyan nagy a törzse is. Megismételjük itt is azt, hogy milyen részei vannak a fának, törzse, ága, levele stb. Elmesélem nekik, hogy ez a fa és

minden fa, vagy bokor, amivel a mai napon megismerkedtünk, az oxigént termel a mi számunkra, a levegő is azért olyan jó a fák körül, mert ott sok oxigén van, ami a mi számunkra a tiszta levegőt biztosítja. De a nagy lombkorona még hűvöst is nyújt, a nagy melegben. Játsszunk most egy játékot, álljuk körbe a fát és nézzük meg hány gyerek kell hozzá.

Ezzel elérkeztünk az utolsó megállóhoz, leülünk vagy a fűre, vagy a lócára és nagyon csendben figyelünk. Közben elmondom a gyerekeknek, hogy most, ha nagyon csendben figyelnek, meghallgathatják a madarak énekét, és aki nagyon ügyes, az észreveheti őket, de csak csendben figyeljük őket, ne ijessük el. Mert vannak telelő madarak, mint például a cinege, amit most is láthatunk. Megbeszéljük, hogy a többi madár hová repül el télen, és azt is, hogy tavasszal visszajönnek. Míg figyelünk, elmondom nekik a „Cinege cipője” című verset.

A tanösvény befejezése után visszatérünk a csoportszobába és megbeszéljük, hogy mivel ismerkedtünk meg a mai séta alatt. Melyik fának volt a legnagyobb a törzse.

Kézműves foglalkozáson a fenyő formáját, egy fa formáját és egy orgonavirág formáját fogják kiszínezni. Majd megismételjük a versikét, amit tanultak.

Befejezésképpen pedig megdicsérem őket.”

Ebben a tanévben, mikor már megnyitottak az óvodák kapuit. Az óvónővel konzultáltam a tanösvénnyel kapcsolatban. Ő ezt a megtervezett tanösvényt a gyerekek számára túl hosszúnak és bonyolultnak tartotta. Ezért azt javasolta, hogy a gyerek számára fontos, hogy úgy alakítsuk ki a tanösvényt, hogy legyen benne érdekesség és játékoság, valamint, a gyerekek számára elég csak maximum négy megálló, hogy eredményesen oda tudjanak figyelni és ezért alakítottam ki a következőképpen az őszi tanösvényt.

A tanösvényemet a Nagydobronyi Napsugár Óvoda udvarára terveztem, középső csoportra. Homogén csoportról beszélünk, mivel a gyerekek életkora megegyezik. A gyerekek 4-5 évesek, ebből 9 fiú és 8 lány. Az életkori sajátosságokat figyelembe véve terveztem meg a tanösvényt. A tanösvénnyel az lenne a célom, hogy megismertessem a középső csoportos óvodásokkal az óvoda természeti környezetét őszi és tavaszi öltözetben. Emellett pedig megszeretném figyelni, hogy a gyerekek vissza tudnak-e emlékezni a természetben tapasztalt változásokra.

Továbbá célokként meg fogalmaztam még 4 alapvető célt, nevezetesen:

– Oktatói cél – amelyben különböző növények nevét, fajtáját, legfontosabb tudnivalókat tanulnak meg;

- Fejlesztői cél – bővíteni az ismeretüket a növényekkel és állatokkal a természettel kapcsolatban;
- Nevelői cél – a természeti környezethez való viszony ápolása.
- Továbbá: környezeti szemléletformálás.

E célokat tartottam szem előtt a tanösvény megtervezésénél.

Az első tanösvényt, azaz az ősze vonatkozót 2020. november 20.-án vezettem le (1. sz. melléklet). Mindezek előtt az első lépés az volt, hogy elmenjek az óvodába, felmérjem a terepet, kijelöljem a megállópontokat. Miután ezzel megvoltam megállapítottam, hogy a tanösvényen délelőtt fogunk végig haladni, miután az első foglalkozás lement, délelőtti sétaként.

A megálló pontokon található növények nevének, tulajdonságainak alaposan utána jártam. Majd az óvónővel konzultáltam, hogy hogyan is lehetne a tanösvény levezetését érdekessé tenni. Azt javasolta, hogy egy vendég érkezzen a gyerekekhez, aki körbe fogja vezetni őket a tanösvényen. Így összeállítottam a tanösvényt. Összesen négy megállópontot jelöltem ki, amelyek a következőképpen néztek ki.

Első lépésben fontos, hogy felkeltsük a gyerekek érdeklődését, amely úgy történt, hogy egy találós kérdést mondtam a sünről a gyerekeknek, amely így hangzott: „Szúrós elől, szúrós hátul, kiáll minden oldalából, majdnem, olyan, mint egy kefe, mégsem fésülködhetsz vele. Mi az?” A gyerekek nagyon ügyesen kitalálták, hogy bizony ez a süni. Aztán valaki kopogtatott az ajtón és a süni megérkezett a csoportszobába, aki szomorú volt, mert nem talál magának helyet, ahol téli álmodni aludna és erre a gyerekeket kérte meg, hogy segítsenek neki. Elhívja őket egy erdei sétára, ahol jól meg kell figyelniük a természetet, annak változását, mert ősszel a természet megpihen, ezért olyan helyet kell találnunk a süninek, ahol nyugodtan tud ő is téli álmodni aludni.

Mielőtt elindulunk a csoportszobából a gyerekeknek fontos elmondani, hogy hogyan is kell viselkedni a tanösvényen: kettes sorba, csendben, figyelmesen kell majd végig haladni. Majd elindultunk a csoportszobából, miután kiértünk a gyerekek szépen beálltak kettes sorba, és elindultunk az első megálló felé.

I. Megálló

A gyerekek a járdaszegély mellett látnak egy nagy fűzfát. A fűzfának a levelei már megsárgultak és lehullottak a földre. Megkérdeztem a gyerekek tudják-e, hogy miért is történt ez. Azán elmondtam, hogy ez azért történt, mert a levegő már lehűlt a Nap már nem süt olyan melegen, ezért a levelek elkezdenek sárgulni és lehullanak a földre. Aztán leguggoltunk a földre és megfógták a leveket. Megkérdeztem, hogy milyen az a levél, milyen

tapintású, elmondták, hogy száraz tapintású. A sárguló falevelek mutatják az évszak változását. Képzeljétek gyerekek, nem csak a növények, hanem az állatok is ősszel megváltoznak, például a mi süninck is, ilyenkor ősszel nagyon sokat eszik, hogy kibírja a telet. Tudjátok, hogy a süni mivel táplálkozik? A süni elmondta nekik, hogy ő az ilyen száraz falevelek alatt meghúzódó rovarokkal, hernyókkal szokott táplálkozni. Ezért fontos, hogy olyan helyet találjunk neki, ahol sok a táplálék. Következett a második megálló.

II. Megálló

Megérkeztünk a második megállóhoz, a fenyőfához. Meg kérdeztem a gyerekektől, hogy ők mit tudnak a fenyőfáról. Aztán megbeszéltük közösen a fenyőfa tulajdonságait. Elmeséltem a gyerekeknek, hogy a fenyőfa egy különleges növény, mivel a többi fával ellentétben, a fenyő nem hullatja a leveleit. A fenyőfát örökzöldnek hívják, mert minden évszakban zöld marad. A levelei különböznek a többi fa levelétől, azért-mert a fenyőfának tűlevelei vannak, amelyek szúrósak és ezért nem szabad hozzá érni, mert sérülést is okozhat (erre felhívtam a gyerekek figyelmét). Megkértem a gyerekeket, hogy nézzenek le a fenyőfa alá. A fenyőfa alatt tobozok voltak. Elmondtam a gyerekeknek, hogy a toboz a fenyőfa termése és hogy a toboz magját a süni nagyon szereti, ez is egy táplálékforrás a számára. Most elmondok nektek egy versikét a süniről, ami jól elmeséli, hogy hogyan is viselkedik a süni.

*Gryllus Vilmos: Szúrós gombóc
Szúrós gombóc jár a kertben,
szusszan, pöffen minden percben.
Bokrok alját nézi sorra,
buzgón szaglász nedves orra.*

*Hátán kócos a sok tüske,
megfésülné, de nincs tükre.
Nem nyúl hozzá, így is jó!
Úgy hívják, hogy sündisznó.
(Gryllus, 1998).*

Mit hallottatok a versben? Mit csinál a süni? A süni folyton keres valamit, a bokrok alatt, tehát olyan helyet kell keresnünk neki, ami jó bokros, ott majd nyugodtan át alhatja a telet, ezért menjünk tovább.

I. és II. megálló képei (saját felvétel, 2020. november 20.)

III. Megálló

Egy csipke (rózsa) bokorhoz értünk. Felhívtam a gyerekek figyelmét arra, hogy ez egy bokor és megkérdeztem a gyerekeket, hogy szerintük itt a süni áttudna aludni a telet? A gyerekek egyetértettek, aztán megbeszéltük, hogy miért. A süninek azért lenne megfelelő hely, mert azon a helyen a csipkebokor sűrű, a süni tud magának üreget ásni és itt jól eltudna rejtőzni a tél elől. Megbeszéltük, hogy mi található a csipkebokron és hogy ismerik-e a gyerekek ezt a termést. A gyerekek tudták, hogy ezt a termést csipkebogyónak hívják. A csipkebokor ágán tüskék találhatóak, a gyerekek figyelmét felhívtam arra, hogy ne érnék hozzá, mert baleset veszélyes. Elmeséltem nekik, hogy ezt a bogyót az itt telelő marad szokták csipegetni. A csipkebokor alatt a süni elkészítette az odúját, itt a süninek jó dolga lesz, mert míg eljön a tél a bogyókat elraktározza és így már biztos végig fogja aludni a telet, mivel a süni nem csak a rovarokat, gilisztákat, fenyőtoboz magvát szereti, hanem a bogyókat és a gyümölcsöket is. Érdekesség képen megkérdeztem a gyerekeket, hogy tudják-e, hogy még melyik állat alszik téli álmot. A gyerekek tudtak válaszolni, hogy a medve alszik még téli álmot.

IV. Megálló

Az utolsó megállót egy ismétlő jellegű megállónak terveztem, ahol a gyerekekkel megbeszéltük, hogy mivel is ismerkedtünk meg a mai napot a tanösvény keretein belül. Az első megállón megtudtuk, hogy miért sárgulnak meg a falevelek és miért hullanak le.

Megfigyeltük a környezet változását. Megbeszéljük, hogy a költöző madarak is azért költöznek el, mert a levegő lehül, ha leesik a hó nem fognak tudni táplálkozni. Megtudtuk még azt is, hogy a süni mivel táplálkozik. A következő megállónál megismerkedtünk a fenyőfával, megfigyeltük a tűleveleit, hogy milyen szúrósak, aztán megfigyeltük, hogy milyen termése van és azt is, hogy a fenyőfa levelei nem sárgultak meg, mert a fenyőfajtákat örökzöldeknek hívják, e tulajdonságuk miatt. Végül pedig a csipkebokorral ismerkedtünk meg, ahol a süni megtalálta a megfelelő helyét a téli álom alvásához. A süni megköszönte a segítséget és elköszönt a gyerekektől. Én pedig a gyerekek megdicsértem, amiért olyan ügyesen és szépen haladtak végig a tanösvényen.

Végül a tanösvényt egy versenyjátékkal zártuk. A gyerekek nagyon élvezték a tanösvényen való végighaladást. Nagyon érdeklődőek és kíváncsiak voltak minden apró részletre, ami a természetben megfigyelhető volt. Kíváncsian várták, hogy mi lesz a következő megálló. Mivel a gyerekekben benne van a segíteni akarás, így a kitalált süninek még nagyobb lelkesedéssel segítettek. Elmondható, hogy a kitűzött célokat megtudtam valósítani, a gyerekek megismerkedtek az őszi jelenségek valamelyikével az óvoda udvarán belül, a tanösvény alkalmazásával.

Néhány kép a tanösvényről, amit a dada készített, miközben a gyerekekkel felfedezzük az óvoda természeti környezetét.

III. és IV. megálló képei (saját felvétel, 2020. 11. 20)

A második tanösvény (2.sz. melléklet) azaz a tavaszi tanösvény tervezése és levezetése is hasonló képen zajlott. A tervezési szempontok ugyan azok. A megállókat próbáltam úgy alakítani, hogy a gyerekeknek legyen visszacsatolás az őszi tanösvényhez. Ezen a tanösvényen a célom az volt, hogy megmutassam a gyerekeknek az óvoda természeti környezetét tavaszi öltözetben.

A tanösvény levezetésére 2021. április 21.-én került sor. A megálló kijelölése, ugyan úgy történt, mint ahogy azt fent is olvashatták. A gyerekekkel a „rétre” látogattunk el a tanösvény keretein belül.

A csoportba a pillangó érkezett, aki a gyerekeket elhívta a rétre, hogy megnézzék a tavasz első jeleit, bemutassa nekik, hogy hol él és hogy milyen tavaszi virágok találhatóak a réten. A gyerekekkel megbeszéltük, hogy hogyan is kell viselkedni a tanösvényen, csendben, kettessorban és semmi leszakítani és letépni nem szabad a növényekről. Miután a gyerekekkel kiértünk a csoportszobából, rögtön megkértem, hogy figyeljék meg a környeztet, milyen változást vesznek észre. Megbeszéltük, hogy a fák elkezdtek zöldülni, elkezdtek virágozni, a fű is zöldül, virágoznak a tavaszi virágok, a költöző madarak visszatértek és a pillangók is megjelentek. Most kezdett feléledni a természet. Majd elmentünk az első megállóhoz.

I. Megálló

Az első megálló a már ősszel is bemutatott fenyőfa volt. A gyerektől megkérdeztem, hogy emlékeznek-e erre a fenyőfára, hogy mikor ősszel erre jártunk azóta változott-e valamit a fenyő. Mivel a fenyő az örökzöld növény, ezért nem változott. A gyerekek emlékeztek arra, hogy a fenyőfának a toboz a termése, ami ilyenkor tavasszal kezd el növekedni, ez megfigyelhető volt a fenyőfán is, amit a gyerekekkel megfigyeltünk. Ezen kívül a gyerekek azt is el tudták mondani, hogy a fenyőfának tű levelei vannak és nem szabad hozzáérni mert, megszúrja az ujjukat. A nagy fenyőfa mellett volt egy kis tujafa is, amit a gyerekeknek bemutattam. Elmondtam nekik, hogy tujafa is a fenyőfák családjába tartozik, csak az a különbség a két fa között, hogy a tujafának nem szúrós a levele és más az alakja. Arra is felhívtam a figyelmüket, hogy a tujafa az még fiatal, nem ér lett elültetve, a másik fenyőfa pedig már idősebb fa, mert nagyon régen volt elültetve. Majd megfigyeltük azt is a gyerekekkel, hogy arról lehet tudni, hogy él a tujafa, hogy a teteje más színű, azaz világosabb, mint a régi hajtásai. Miután a gyerekekkel alaposan megvizsgáltuk a fenyőfát tovább megyünk a második megállóhoz.

II. Megálló

A második megálló is ismerős volt a gyerekeknek, mivel ősszel itt találták meg a süneinek a téli állomhoz való rejtékhelyet. Megfigyeljük, hogy mi változott ősztől a csipkebokron. A csipkebokor elkezdett zöldülni, a levelei kifakadtak a rügyből. A gyerekek visszatudtak emlékezni, hogy ősszel a csipkebokor kopár volt, nem volt rajta levél, de most tavasszal az idő melegebb lett, a Nap erősebben sütött a levelek kibújták a rügyből. A csipkebogyókon észrevehető volt, hogy a madarak megcsipegették télen. Elmondtam a gyerekeknek, hogy a csipkebokrot másnéven vadrózsának hívják, és felhívom a figyelmüket arra, hogy a csipkebogyónak jótékony hatása van és nagyon sok vitamint tartalmaz. Ezért fontos, hogy fogyasszunk csipkebogyó teát. Megfigyeltük a gyerekekkel még azt is, hogy a csipkebokornak az ágain kis tüskék vannak, amihez nem szabad hozzáérni, mert baleset veszélyes. Miután a gyerekek alaposan megnézték a csipkebokrot, tovább haladunk és elérkeztünk a rétre, ahol a pillangó él.

I. és II. megálló képei (saját felvétel, 2021.04.21)

III. Megálló

A harmadik megálló a „rét”, ahol a pillangó él. A rét tele van csodálatos tavaszi virágokkal. A gyerekekkel megbeszéltük, hogy mi történik a természetben tavasszal. Megfigyelhető, hogy az idő felmelegedett, a virágok előbújtak a földalól és szépen kivirágoztak. Majd megkérdeztem a gyerekeket, tudják-e melyik a tavasz első virága? A

gyerekek tudták, hogy az a hóvirág. Ezért a pillangók is felébredtek és ők is gyönyörködnek a szebbnél szebb tavaszi virágokban. Gyönyörködnek a tulipánban, a nárciszban, az ibolyában és még sok más tavaszi virágban. Majd megbeszéltük, hogy milyen színeik vannak ezeknek a virágoknak. A tulipán piros, a nárcisz sárga és az ibolya lila. Majd elmondtam a gyerekeknek egy versikét a pillangóról és a virágok kapcsolatáról, figyeljete jól.

Gryllus Vilmos: Pillangó-dal

Reggeli harmat

Kelti a lepkét,

Virág a réten

Tárja a kelyhét.

Látja a lepke,

Billen a szárnya,

Virágkehelyben

reggeli várja!

(Gryllus, 1992)

Megbeszéltük, hogy mit hallottak a versben. Megtudták, hogy a pillangó a virágok nedvével táplálkozik. Ezért nem szabad sok virágot letépni, mert akkor a pillangók éhezni fognak. Vigyáznunk és óvnunk kell a természetet. Pillangónak eszébe jutott egy mese, ami vele és a testvéreivel történt meg és tulipánokkal, így tovább mentünk a negyedik megállóhoz, ahol megpihentünk.

IV. Megálló

Elérkeztünk az utolsó megállóhoz. A gyerekekkel leültünk a pokrócra, hogy a pillangó eltudja mondani a mesét. A mese a „A három pillangóról” szolt.

Jékely Zoltán: A három pillangó

Volt egyszer három pillangó: egy sárga, egy piros meg egy fehér. Vigan játszadoztak a verőfényes mezőn, virágról virágra szállkostak, táncoltak, repdestek jókedvükben.

De hirtelen beborult az ég. Közeledett a vihar.

– Repüljünk haza! - mondta a sárga pillangó, ijedten pergette a szárnyát.

– Minél gyorsabban! - mondta a piros is, a fehér is, és elindultak gyors szárnyalással.

Éppen jókor értek haza, mert a zápor már megeredt s egyre vizesebb lett a szárnyuk.

De a ház ajtaját nem tudták kinyitni, s az eső mind jobban és jobban szakadt.

– Menjünk a sárga tulipánhoz! - mondta a sárga pillangó, - az majd bebocsát.

És a szakadó esőben elvergődtek a tulipánhoz, könyörögni kezdtek neki:

– Sárga tuli, nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől!

De a tulipán így felelt:

– A sárgának szívesen kinyitom, de a pirosnak és a fehérnek nem.

Erre a sárga így felelt a szívtelen tulipánnak;

– Ha testvéreimet nem bocsátod be, inkább én is kint maradok!

A tulipán csak ingatta a fejét, de a kelyhét nem nyitotta ki. Az pedig mind sűrűbben szakadt.

– Menjünk a fehér tulipánhoz! - mondta a fehér pillangó.

Ázva- fázva elvergődtek a tulipánhoz, s szépen kérlelni kezdték:

– Kis tuli, nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől!

De a tulipán így felelt:

– A fehéret örömezt befogadom, de a sárgát és a pirosat nem.

Erre a fehér pillangó így felelt:

– Ha testvérkéimet nem fogadod be, inkább én is kint maradok. Inkább ázzunk együtt, mintsemhogya elhagyjuk egymást.

A szívtelen tulipán csak ingatta a fejét, s kelyhét nem nyitotta ki. Az eső pedig már zuhogott.

A pillangók szárnya már teljesen átázott.

– Menjünk a piros tulipánhoz! - mondta a piros pillangó. A szakadó esőben elvergődtek a piros tulipánhoz, és könyörögni kezdtek neki:

– Kis tuli nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől!

De a szívtelen tulipán így felelt.

– A pirosat szívesen beengedem, de a fehéret és sárgát nem.

– Ha testvéreimet nem bocsátod be, inkább én is kint maradok! - mondta a piros pillangó is.

Tovább vergődtek hárman csurom vizesen a szakadó esőben. Hímporuk már elázott, csápjuk kókadozott, szárnyuk össze- összetapadt, még a lelkük is átázott. Csetlettek- botlottak fűszálról- fűszálra és egy- egy lapulevél alatt húzták meg magukat. De a szél oda is besüvöltött és becsapott az eső.

Süss fel nap, süss fel nap,

Szárogasd meg szárnyamat,

Nyisd ki a virágokat! - könyörgött a három didergő pillangó. A nap meghallotta a sűrű felhők mögül a pillangók esdeklő beszédét, és annyira megilletődött, hogy a felhőket elűzte, meleg fényt árasztott a mezőre, s a pillangók szárnyát egy- kettőre megszáritotta.

S a három pillangó újra táncolt, repdesett vígan, mígszak le nem nyugodott a nap.” (Jékely, é.n.)

A mese után a gyerekekkel megbeszéltük, hogy milyen színű pillangóról és tulipánról hallottak a mesében. A sárga, a piros és a fehér pillangóról szólt a mese. A gyerekek megértették a mese tanulságát is, aminek a tanulsága az volt, hogy a testvéri szeretet nagyon fontos.

A mese után játék következett, ügyességi játék. A gyerekek az volt a feladata, hogy a lányok a piros tulipánt és a sárga nárciszt gyűjtsék össze, a fiúk pedig a lila ibolyát (kék kártya) és a fehér hóvirágot (zöld kártya). A fiúk és a lányok két csapatra oszlottak. A virágot jelképező kártyákat szétszórta a földön. A feladatuk az volt, hogy a lányoknak a sárga és piros kártyákat kellett összeszedniük egy kosárba a fiúknak pedig a kéket és a zöldet. A játék végén a gyerekekkel közösen megszámoztuk, hogy mennyi virágot gyűjtöttek a lányok és mennyit a fiúk. A lányok ügyesebbek voltak, de nagyon élvezték a játékot.

A tanösvény azaz a kirándulás végén a gyerekek elbúcsúztak a pillangótól és visszatértek a csoportszobába. Ahol megbeszélték az élményeiket.

III. és IV. megálló képei (saját felvétel, 2021.04.21)

A tanösvény elemzése

Végeredményben az elején említett visszacsatolás abban mutatkozott meg, hogy a gyerekek visszatudtak emlékezni, az előző évszakban bemutatott növényekre. Tudták a növény nevét és tulajdonságát. Emlékeztek a fenyőfára, arra, hogy ez egy örökzöld növény, tudták, hogy mi a termése. Aztán a csipkebokorra is emlékeztek, észrevették a változást rajta. Tudták azt is, hogy mi változott meg őszi óta és hogy ez miért történt. Fontos, hogy a gyerekeknek a tanösvényt játékosan mutassuk be, így jobban megjegyzik a fontos dolgokat. Ezért úgy gondolom, hogy az ilyen jellegű tanösvényeket óvodában is lehet és kell is alkalmazni.

Saját felvétel (2021.04.21)

3.3. Oktatási-nevelési lehetőségek a tanösvényen

Az óvoda udvara az első színtere a természet megismerésének, amelyre a tanösvény az egyik leghatékonyabb eszköz. A tanösvény nem csak a természet szépségére és megóvására világítja rá a gyermeket, hanem a gyermek személyiségét is formálja. Ezek mellett segít az énkép és a személyes felelősség tudatának kialakításában, valamint abban, hogy a személyiségük egészségesen fejlődjön, kialakuljon az összhang a fizikai, a szellemi, az érzelmi és a lelki tulajdonságaik között (Kiss - Zsiros, 2006).

A pedagógiailag jól megszervezett tanösvény az-az a természeti nevelés a kisgyermeket majd egy felelősségteljes felnőtté neveli, de azonban kialakítja a természettel való harmonikus kapcsolatot, elősegíti az értékmegóvó és értékmegőrző képességet, a normák és szabályok betartását. Mindezeket a gyermekeknek játékos formában a természetben keresztül kell átadnunk, és így az óvoda mindennapjait áthatja, élménye kihat a gyermeki játékra, mint a tanulás elsődleges formájára is (Molnár, 2015).

Ezért fontos, hogy a tanösvényen a környezeti nevelés során a következő célok ne kerüljenek összeütközésbe a természettudomány oktatásának céljaival, hanem inkább azokat megerősítsék és kiterjesszék:

- Rácsodálkozás képességének kialakítása.
- A természet szépségének és titkainak felismerése.
- A természet közelsége miatt érzett öröm megtapasztalása.
- Tisztelet és szeretet más élőlények iránt (Kiss – Zsiros., 2006).

Tehát végeredményben a tanösvény és a környezeti nevelés megtanítja a gyermekeket a környezettel való tudatos együttélésre, a környezetbarát életvitelre.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom témája „Tanösvény létrehozása és az általa kínált lehetőségek felhasználása a nagydobronyi óvodában”. E téma kidolgozása során sok újdonságot tudtam meg a tanösvényekről és a környezeti nevelésről. A szakirodalmak tanulmányozása során rájöttem arra, hogy fontos már óvodáskorban a kisgyermekeket a környezet szeretetére, óvására és tisztelésére nevelni.

A szakdolgozatomat három fő fejezetre osztottam, mint: *A környezetismereti nevelés-oktatás a különböző korcsoportokban*, *A tanösvények adta lehetőségek az óvodában* és *A Tanösvény létrehozása a nagydobronyi óvodában*. Az első fejezetben leírom, hogy milyen környezetismereti témákat kell a gyermekeknek elsajátítani korcsoportonként. Amiben sokat segített Badobi Béláné és Olekszándr Bilán szakirodalmi. A második fejezet arról szól, hogy a tanösvény milyen pedagógiai módszereket tár a pedagógusok elé. Ebben a részben arról is szó esik, hogy különböző korosztályokban mikre kell odafigyelni a tanösvény tervezésekor és ami a legfontosabb, hogy ezeket hogyan kell megtervezni. A harmadik és egyben az utolsó fejezet pedig az általam megtervezett és levezetett tanösvényről szól. Ez a fejezet tartalmazza Nagydobrony környezeti adottságait és magát a tanösvényt, amelyet a nagydobronyi óvoda udvarára terveztem meg, amelyet sikeresen le is vezettem ősszel és tavasszal. Mindezek kutatása közben, nagyon sok új érdekes és meglepő dolgot tudtam meg a tanösvényről.

A hipotézisem bebizonyosodott ugyanis a környezeti nevelésre minden nap lehetőségünk van az óvodába. Amelyre az egyik leghatékonyabb módszer a tanösvény, mely oktatási-nevelési és szemléletformálási célra egyaránt alkalmazható, így az óvodai élet mindennapjába is beleszőhető.

A tanösvény megtervezése során sok olyan dologra figyeltem fel, amely a gyermekek számára érdekes lehet majd a tanösvényen, és merem feltételezni, hogy a tanösvényeken játékosan végig lehet haladni, úgy, hogy nagyon sok új dolgot tanulnak meg a gyermekek a környezetükről és annak gazdagságáról.

A legfontosabb célom az volt, hogy a gyermekkel megismertessem az óvoda környezetét, hogy majd minél több időt akarjanak a szabadban tölteni, kint az óvoda hatalmas udvarán.

РЕЗЮМЕ

Тема моєї дипломної роботи – „Можливості складання навчальних стежок в Великодобронському дошкільному закладі”. Під час розробки цієї теми я дізналася багато нового про навчальні стежки та про виховання щодо навколишнього середовища. Під час вивчення літератури я зрозуміла, що важливо виховувати маленьких дітей любити, захищати та поважати довкілля ще в дошкільному віці.

Моя дипломна робота складається з трьох частин: Екологічне виховання в різних вікових групах, Можливості, що надаються навчальними стежками, Створення навчальної стежки у доброньському дитячому садку. У першому розділі я описую, які теми про навколишнє середовище діти мають вивчити за віковою категорією. У моїй роботі багато допомогло література Б.Бадобі та О. Білана. У другому розділі мова іде про те, які педагогічні методи навчальна стежка розкриває педагогам. У цьому розділі також обговорюється, на що слід звернути увагу при плануванні навчальної стежини для різних вікових груп та, головне, як планувати їх. У третьому розділі описую навчальну стежку яку я створила. Досліджуючи навколишнє середовище, я дізналася багато нового, цікавого та дивовижного про навчальну стежку.

Моя гіпотеза доведена, адже вивчення навколишнього середовища може бути інтегрована у виховному процесі. Одним з найефективніших методів є навчальна стежка, яку можна використовувати для навчання, виховання та оформлення наочних матеріалів.

Під час планування навчальної стежки я помітила багато речей, які будуть цікаві дітям під час проведення різних занять. Я вважаю, що можна вчити дітей граючи по навчальних стежках. Діти дізнаються багато нового про оточуючий світ та його багатство.

Моя головна мета була ознайомити дітей з навколишнім середовищем у дитячому садку, щоб вони хотіли провести якомога більше часу на свіжому повітрі, на величезному подвір'ї дитячого садка.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ádám F., Kuti I., Kuti I. (2007): *Környezeti nevelés a XXI. század óvodájában.*, Kecskemét.

Badobi B. (1973): *A környezetismereti foglalkozások módszertana.*, Tankönyvkiadó, Budapest.

Bárdi Á. (2015): *A tanösvények szerepe a kisiskolások környezeti nevelésében.*
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/26167/bardi_arpad_disszertacio.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR2HqEiqygL2D2CLHhhZLNuZFFaKVwggWx64h1rHcYQnsCGAWQaStAovaPY

Letöltés dátuma: 2021. 04. 03.

Fodor É. (2018): *A tanösvények tervezésének pedagógiai vonatkozásai.*, Eszterházy Károly Egyetem, Eger.

Fodor É., Révész L. (2018): *A tanösvények tervezésének módszertani sajátosságai.*, Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger.

Géci N. (2014): *Tanösvény Nagydobronyban. Beszélegetés Molnár Attilával.*
<http://www.karpatalja.ma/karpatalja/tudomany/tanosveny-nagydobronyban-beszelegetes-molnar-attilaval/>

Letöltés dátuma: 2020.03.29.

Jantnerné Oláh I. (2017): *Erdőpedagógiai és természetpedagógiai módszerek alkalmazása óvoda udvarán kialakított környezeti nevelési tanösvényen.*

http://publicatio.nyme.hu/1341/1/11_Jantnern_Olih_Ilona_Ovoda_udvarin_kialaktott_tanA_svny_u.pdf?fbclid=IwAR0fQ98jqxj4qtBDMjs4sR6fx3d6s18SaavRA5w15Xhckg3ZOoRiMzjG6BI

Letöltés dátuma: 2021.04.08.

Adatközlő:

Jakab Eleonóra, (1961-): II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Biológus módszerész tanár.

Kárász I. (2003): *Természetismereti tanösvények Észak-Magyarországon.* Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesüle, Eger.

Kováts-Németh M. (2010): *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig.* Comenius Kft., Pécs.

Kiss F., Zsiros A. (2006): *A környezeti neveléstől a globális nevelésig.* MPKKI, Nyíregyháza.

Kiss G. (2007): *Tanösvények tervezése, Módszertani útmutató*, Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger.

Kollarics T. (2015): *A tanösvények szerepe a környezeti szemléletformálásban - tervezés, hatékonyságvizsgálat és módszertani vonatkozások.*

http://doktori.nyme.hu/525/1/Disszertacio_Kollarics%20Timea.pdf?fbclid=IwAR1xkReZk2QdSnszYkZ7u4W87x6jBsaAnI2MGvkKKK4RFJX8KJt4D2CmskA

Letöltés dátuma: 2021.04.03.

Kiss G. (2008): *Hogyan segíti a környezeti nevelés a természet megismerési kompetencia fejlesztését?* In: Györgyöné Koncz Judit (szerk.) Károli Egyetem Kiadó, Budapest.

Molnár A. (2012): *Nagydobrony ivóvizeinek vizsgálata, különös tekintettel azok nitrát tartalmára*, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász.

Molnár K. (2015): *Környezeti nevelés – környezettudatos magatartásformálás.*

http://publicatio.nyme.hu/483/1/12_Molnar_Katalin_u.pdf?fbclid=IwAR32Y3yi9M3E8-Zcfp8F_Inf-xON-YyffoPtLHYMffrXBMDN76Lz8xzccng

Letöltés dátuma: 2021.04.28

Móricz K. (2016): *Nagydobrony*. HTSART kiadó, Budapest

Nagydobronyi Községi Tanács hivatalos honlapja.

<http://nagydobrony.com.ua/rolunk/>

Letöltés dátuma: 2021.04.26.

Bilán O. (Білан О.) (2017): *Програма розвитку дошкільного віку „Українське дошкілля”* Мандрівець, Тернопіль

Szanyi Sz. (2009): *A Nagydobrony környéki területek nappali lepke együttese*. Debreceni Egyetem.

Державна служба статистики України.

[http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/varval.asp?ma=19A0501_07_021&ti=19A0501_07_021.%20%CA%B3%EB%FC%EA%B3%F1%F2%FC%20%ED%E0%FF%E2%ED%EE%E3%EE%20%ED%E0%F1%E5%EB%E5%ED%ED%FF%20%EF%EE%20%EA%EE%E6%ED%EE%EC%F3%20%F1%B3%EB%FC%F1%FC%EA%EE%EC%F3%20%ED%E0%F1%E5%EB%E5%ED%EE%EC%F3%20%EF%F3%ED%EA%F2%F3,%20%C7%E0%EA%E0%F0%EF%E0%F2%F1%FC%EA%E0%20%EE%E1%EB%E0%F1%F2%FC%20\(1,2,3,4\)&path=./Database/Census/01/02/&lang=1&multilang=uk](http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/varval.asp?ma=19A0501_07_021&ti=19A0501_07_021.%20%CA%B3%EB%FC%EA%B3%F1%F2%FC%20%ED%E0%FF%E2%ED%EE%E3%EE%20%ED%E0%F1%E5%EB%E5%ED%ED%FF%20%EF%EE%20%EA%EE%E6%ED%EE%EC%F3%20%F1%B3%EB%FC%F1%FC%EA%EE%EC%F3%20%ED%E0%F1%E5%EB%E5%ED%EE%EC%F3%20%EF%F3%ED%EA%F2%F3,%20%C7%E0%EA%E0%F0%EF%E0%F2%F1%FC%EA%E0%20%EE%E1%EB%E0%F1%F2%FC%20(1,2,3,4)&path=./Database/Census/01/02/&lang=1&multilang=uk)

Letöltés dátuma: 2021. 04.29.

A tanösvényhez használt irodalmi anyagok forrásai:

Gyermekdal: Gryllus V. (1992): Pillangó-dal,

<https://www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/29756/gryllus-vilmos/lepke-es-virag-zeneszoveg.html>

Letöltés dátuma: 2021.04.20.

Gyermekdal: Gryllus V. (1998): Szűrös gombóc,

<https://www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/29496/gryllus-vilmos/szuross-gomboc-zeneszoveg.html>

Letöltés dátuma: 2021.04.20.

Mese: Jékely Z. (é.n.): A három pillangó <http://meseolvasok.network.hu/blog/mesedoboz-hirei/jekely-zoltan-a-harom-pillango> Letöltés dátuma: 2021. 04.20.

Mondóka: Susog, susog a levél,

https://szupermamilesek.blog.hu/2016/10/11/oszi_mondoka_1_-susog_susog_a_level

Letöltés dátuma: 2021. 04. 20.

Mondóka: Őszi falevél,

http://zalaegerszeg.bolcsi.hu/dokumentumok/szi_mondokak_382_melleklet1.pdf Letöltés

dátuma: 2021.04.20.

MELLÉKLET

1. számú melléklet

Tanösvény tervezet

(Foglalkozás terv)

Hely: Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Idő: 2020. november 20.

Csoport: Középső csoport

Téma: Az óvoda természeti környezete ősszel(tanösvény)

Célok:

– Oktatói cél – amelyben különböző növények nevét, fajtáját, legfontosabb tudnivalókat tanulnak meg;

– Fejlesztői cél – bővíteni az ismeretüket a növényekkel és állatokkal a természettel kapcsolatban;

– Nevelői cél – a természeti környezethez való viszony ápolása;

– Továbbá: környezeti szemléletformálás;

Előzmények: az óvoda udvarának a felmérése, megállópontok kijelölése.

A foglalkozás menete:

I. Bevezetés

Motiváció: Vendég érkezik a csoportba. Találós kérdés segítségével ki kell találni ki lesz a vendég:

*„Szúrós elöl, szúrós hátul,
kiáll minden oldalából,
majdnem, olyan, mint egy kefe,
mégsem fésülködhetsz vele. Mi az?”*

– A süni elmondta, hogy azért jött, hogy a gyerek segítsenek neki téli állomra, odút keresni.

– Megbeszéltük, azt, hogy milyen évszak van, mi történik a természetben, milyen változások figyelhetőek meg a természetben.

II. Fő rész

Kimegyünk a csoportszobából az udvarra és elindulunk az első megálló felé.

– *Az első megálló egy fűzfa.*

– Megbeszéljük a tulajdonságait.

– Megfigyeljük, mi változott a fán, az ősz beköszönté óta és hogy ez miért történik.

– Megbeszéljük, hogy a sün mivel táplálkozik, megfigyeljük a lehullott falevelek alatt a bogarakat, gilisztákat stb.

– *A második megálló a fenyőfa.*

– A fenyőfa tulajdonságait megfigyeljük.

– Felhívom a figyelmüket, hogy ez a fa más, mint a többi fa, mert ez mindig zöld, tehát ez egy örökzöld növény.

– Megfigyeljük a leveleit, a termését stb.

– Megbeszéljük, hogy a sün tápláléka lehet a fenyőtoboz is.

– Verset mondok a gyerekeknek és megbeszéljük, hogy miről is szól:

Gryllus Vilmos: Szúrós gombóc

Szúrós gombóc jár a kertben,

Hátán kócos a sok tüske,

szusszan, pöffen minden percben.

megfésülné, de nincs tükre.

Bokrok alját nézi sorra,

Nem nyúl hozzá, így is jó!

buzgón szaglász nedves orra.

Úgy hívják, hogy sündisznó.

– Tovább megyünk a *harmadik megállóhoz*.

– Csipkebokorhoz érkeztünk.

– Megbeszéljük a tulajdonságokat.

– Megfigyeljük a termését.

– Felhívom a figyelmüket, hogy ez egy bokor, az eddigiek pedig fák voltak.

– A süninek is megfelelő helyet biztosít a téli állomra.

– Megbeszéljük, hogy miért is van ez így.

– Majd a *negyedik megállónál*, egy ismétlő jellegű megálló.

– Megbeszéljük a gyerekekkel, hogy mit tanultunk meg a tanösvényen.

– Aztán játék következett.

III. Befejezés

Megdicsérem a gyerekeket és visszamegyünk a csoportszobába.

2. számú melléklet

Tanösvény tervezet

(Foglalkozás terv)

Hely: Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Idő: 2021. április 21.

Csoport: Középső csoport

Téma: Az óvoda természeti környezete tavasszal (tanösvény)

Célok:

– Oktatói cél – amelyben különböző növények nevét, fajtáját, legfontosabb tudnivalókat tanulnak meg;

– Fejlesztői cél – bővíteni az ismeretüket a növényekkel és állatokkal a természettel kapcsolatban;

– Nevelői cél – a természeti környezethez való viszony ápolása;

– Továbbá: környezeti szemléletformálás;

Előzmények: az óvoda udvarának a felmérése, megállópontok kijelölése.

A foglalkozás menete:

I. Bevezetés

Motiváció: A csoportszobába egy pillangó érkezett, aki elhívta a gyerekeket a „rétre”, hogy bemutassa nekik a tavasz első jeleit. Indulunk az udvarra.

II. Fő rész

Kiértünk az udvarra, elindulunk az első megálló felé.

– *Az első megálló*, a már ősszel bemutatott fenyőfa.

– Visszakérdezem a gyerekeket, mire emlékeznek a fenyőfával kapcsolatban.

– Új megfigyelésként, összehasonlítottuk a mellette lévő kis tujafával azt, hogy miben különböznek egymástól. Majd azt, hogy miről lehet tudni, hogy élnek.

– Aztán tovább megyünk a *második megállóhoz*.

– Ismét az ősszel bemutatott csipkebokor volt. Itt is visszakérdeztem, hogy mire emlékeznek.

– Új megfigyelésként, megfigyeltük, hogyan bújtak ki a rügyekből a levelek.

– Majd elmondtam nekik azt, hogy a csipkebokrot másnéven vadrózsabokornak hívják.

– Megfigyeltük a bogyóit is. A madarak megcsipegették télen, tehát táplálékul szolgált a számukra.

– A harmadik megálló a „rét”, ahová a pillangó elviszi a gyerekeket, hogy bemutassa neki, hogy hol ő hol él.

- A réten tavaszi virágok voltak, a gyerekek ismerték a virágokat.
- Megbeszéltük, hogy mivel táplálkozik a pillangó. A versikében is meghallgatták:

Gryllus Vilmos: Pillangó-dal

Reggeli harmat

Kelti a lepkét,

Virág a réten

Tárja a kelyhét.

Látja a lepke,

Billen a szárnya,

Virágkehelyben

reggeli várja!

- Megbeszéltük, hogy mit is hallottak a versben.
- Itt felhívom a figyelmüket, hogy a virágokat nem szabad letépni.
- *A negyedik megállónál* mese következik, amit a Három pillangóról szól.
- Megbeszéljük mit hallottak a mesében.
- Hány pillangóról szólt, milyen színűek voltak, mi történt velük stb.
- A mese után a gyerekek, utánoztak a pillangó mozgását.
- Játék következett, ahol virágokat kellett a gyerekeknek gyűjteni, fiú és lány csapat volt. Az volt a lények, hogy ki tudja a legtöbb virágot gyűjteni.

III. Befejezés

A pillangó megdicsérte a gyerekeket, majd elbúcsúzott tőlük. Aztán vissza a csoportszobába.

Завідувачу кафедри

Біда Олена Анатоліївна

здобувача вищої освіти

Молнар Катерина Степанівна.

дошкільна освіта, IV.

(ПІБ студента, спеціальність, курс)

ЗАЯВА

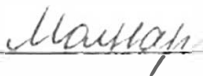
З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

27.05.2021

Дата

Підпис

Bida Olena

tanszékvezetőnek

Molnár Katalin, Óvodapedagógia, IV.

(hallgató teljes neve, szak, évfolyam)

NYILATKOZAT

A II. Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védéshez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatót kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

2021.05.27

Dátum

Molnár

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007919043

Дата перевірки:
18.05.2021 23:10:02 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
19.05.2021 00:56:48 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: **Molnár Katalin**

Кількість сторінок: 40 Кількість слів: 11709 Кількість символів: 82692 Розмір файлу: 1.60 MB ID файлу: 1008010786

7.95% Схожість

Найбільша схожість: 3.67% з Інтернет-джерелом (https://ovisvilag.blog.hu/2009/04/01/tavaszi_mese_a_harom_pillango/fu)

7.95% Джерела з Інтернету

58

Сторінка 42

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел